

Neokolonijalizam u romanu "Purpurni hibiskus" Chimamande Ngozi Adichie

Martinušić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:259700>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Martina Martinušić

Neokolonijalizam u romanu „Purpurni hibiskus“

Chimamande Ngozi Adichie

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Martina Martinušić

Matični broj: 0009070881

Neokolonijalizam u romanu „Purpurni hibiskus“
Chimamande Ngozi Adichie

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: dr. sc. Dejan Durić, izv. prof.

Rijeka, 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova

izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ŽIVOTOPIS CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE	4
3. STRUKTURA ROMANA „PURPURNI HIBISKUS“	6
4. „PURPURNI HIBISKUS“ KAO BILDUNGSROMAN	15
5. TEME U „PURPURNOM HIBISKUSU“	19
5.1. Neokolonijalizam u „Purpurnom hibiskusu“	19
5.2. Jezik u „Purpurnom hibiskusu“	27
5.2.1. Neprevedene riječi	33
5.3. Religija i tradicija	34
5.4. Društveno-politički život	36
5.5. Nasilje i moć	39
5.6. Feminizam	42
6. ZAKLJUČAK	48
SAŽETAK	50
LITERATURA	51

1. UVOD

U završnom radu odabrala sam pisati o romanu „Purpurni hibiskus“ autorice Chimamanda Ngozi Adichie. Na primjeru samog romana pokazat ću utjecaj postkolonijalizma i/ili neokolonijalizma u Nigeriji. Baviti ću se i obiteljskim odnosima u romanu i feminizmom, ali i samim jezikom te afričkom književnošću. Za potrebe ovoga rada koristila sam mnogobrojnu literaturu i internetske izvore. Koristila sam metodu analiza i sinteze, konkretizacije i specifikacije.

Prvotno ću predstaviti samu autoricu i njezin rad. Chimamanda Ngozi Adichie rođena je u Enugu i odrasla je u Nsukka, što možemo povezati i sa samim romanom zbog događaja koji se odvijaju u tim gradovima. Autorica je bila odlična učenica te je studirala u SAD-u, a uzor joj je Chinua Achebe.

U drugom poglavlju govorit ću o strukturi romana. Pritom sam koristila sljedeću literaturu: Grdešić: *Uvod u naratologiju*; Peleš: *Tumačenje romana*; Švob-Đokić: *Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti*. Roman počinje *in medias res*, glavnim događajem: bacanjem misala i razbijanjem maminih figurica. „Purpurni hibiskus“ se sastoji od četiri dijela. Kršćanski blagdan Cvjetnica označava promjenu za obitelj Achike, jer tada prestaju uobičajene navike obitelji, to jest sve se u obitelji urušilo. Naslov romana „Purpurni hibiskus“ predstavlja novu vrstu slobode, a kao biljka ne postoji.

U trećem poglavlju saznat ćemo više o Bildungsromanu. Pronalazeći određene elemente, objasnit ćemo zašto roman „Purpurni hibiskus“ pripada spomenutoj vrsti. To ću prikazati pomoću literature: Burzyńska, Markowski: *Književne teorije XX veka*; Jacobs, Krause: *Nemački obrazovni roman*. Pratimo razvoj i odrastanje Kambili, ali i odrastanje i sazrijevanje njenog brata Jaje. U afričkoj književnosti Bildungsroman se bavi problemima afričke mladeži u 21. stoljeću.

U četvrtom poglavlju bavit ću se postkolonijalizmom i neokolonijalizmom. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi da kolonijalizma više nema u Africi, ali posljedice su vidljive. Postkolonijalizam i neokolonijalizam su glavne teme romana. Kako bih objasnila ta dva pojma koristila sam sljedeću literaturu: Aschroft, Griffiths, Tiffin: *The Empire Writes Back*; Bhabha: *The Location of Culture*; Glavaš: *Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorije*; Lešić: *O postkolonijalnoj kritici, o Edwardu Saidu i o Drugima*; Loomba: *Colonialism/Postcolonialism*; Raše: *Ignoriranje prostora – postkolonijalna teorija i globalizacijski trendovi*; Wisker: *Ključni pojmovi postkolonijalne književnosti*. Glavno pitanje kojim se bavi postkolonijalna književnost je pitanje identiteta.

U sljedećem poglavlju povezat ću jezik s usmenom tradicijom. Za poglavlje o jeziku koristila sam sljedeću literaturu: Wisker: *Ključni pojmovi postkolonijalne književnosti*; Cvjetičanin: *Roman i afrička zbilja*; Dathorne: *African Literature in the Twentieth Century*; Švob-Đokić: *Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti* i internetske izvore. Usmena književnost svjedoči o načinu života i povijesti naroda. Obnavljanje različitih legendi i mitova dovelo je autohtone narode u doticaj s njihovom baštinom. Mnogi pisci koriste mitove, legende i usmene priče kako bi protumačili neku određenu suvremenu situaciju. U Africi se roman javlja s kolonizacijom i to većinom na jeziku kolonizatora. Engleski jezik je najrašireniji jezik na zemlji pa je tako i roman „Purpurni hibiskus“ pisan na engleskom jeziku. Neprevedene riječi su mnogobrojne u romanu. Njima Adichie označava autohtonost svoga naroda.

Nadalje, vidjet ćemo da se u romanu suprotstavljaju kršćanska religija i tradicionalna afrička religija. Kršćanstvo je došlo s kolonizatorima i tako postalo sastavni dio afričkog naroda.

U sljedećem poglavlju je objašnjeno kako u romanu vidimo i društveno-politički sustav Nigerije, saznajemo da su političari korumpirani i da su pokrali

javne fondove. Politika države Nigerije i unuattrnja drama obitelji Achike su isprepleteni.

Nasilje prožima cijeli roman. U njemu Eugene (otac obitelji Achike) kažnjava i muči svoju obitelj.

U zadnjem poglavlju govorit ću o feminizmu. Adichie nam na vješt način u romanu prikazuje i feminističke ideje. Kako bih objasnila feminizam koristila sam sljedeću literaturu: Moi: *Seksualna/tekstualna politika: feministička književna teorija*; Mušanović, Vrcelj: *Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!*; Palmer: *The Feminine Point of View in Buchi Emecheta's The Joys of Motherhood*; Wisker: *Ključni pojmovi postkolonijalne književnosti i internetske izvore*. Ženama se ponekad uskraćuju mnoga prava, a patrijarhalno društvo je rašireno i prihvaćeno u većini društava.

2. ŽIVOTOPIS CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Nigerijska autorica Chimamanda Ngozi Adichie rođena je u Enugu 15. rujna 1977. godine. „Odrasla je u Nsukka. Njezin otac James Nwoye Adichie je radio kao profesor statistike, a njezina majka Ifeoma Adichie radila je kao pisar te je tim poslom postala prva žena koja je tu dužnost obavljala na Sveučilištu u Nigeriji.“¹ U obitelji je bilo šestoro djece, a Chimamanda je rođena kao peto dijete.

Adichie je u školi bila odlična učenica te je tako primila nekoliko sveučilišnih nagrada. Dvije godine je studirala medicinu, ali svoje snove je ostvarila tek kada je postala pisac. „Dobivši stipendiju napustila je Nigeriju i otišla je studirati u SAD. Fakultet je završila 2001. godine, a te iste godine započela je studij književnosti na Sveučilištu Johns Hopkins. Svojim književnim uspjehom Adichie je zaslužila povjerenje nigerijskog pisca Chinua Achebe.“² Potaknuta njegovim radom, Adichie je odlučila pisati.

Roman „Purpurni hibiskus“ objavljen je 2003. godine. Njezini ostali romani su: „Polovica žutog sunca“, „Amerikana“ te zbirka kratkih priča „The Thing Around Your Neck“.

Glamuzina navodi da je „godine 2003. primila nagradu O. Henry te je ušla i u uži krug kandidata za afričku književnu nagradu Caine Prize for African Writing za 2002. godinu. Njezine su radove izabrali Commonwealth Broadcasting Association i BBC Short Story Awards, a uvršteni su i u mnoge književne časopise, među kojima su i časopisi Zoetrope i Iowa Review.“³

Adichie želi prikazati drugačiju sliku Afrikanaca od one koju prikazuju zapadni mediji. Često je kritizirana jer se udaljila od „prave“ Afrike. Smatram da mediji često iskorištavaju naše „neznanje“ o Afrikancima. Strahujemo tako

¹ <http://iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol13-issue1/B01310816.pdf>

² <http://iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol13-issue1/B01310816.pdf>

³ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 1., autor: Drago Glamuzina

od različitih kultura i ljudi. Afriku često zovu Trećim svijetom, zbog njezina siromaštva. Adichie nam pokazuje da tamošnji ljudi nisu ništa drugačiji od ljudi sa zapada. Svi se suočavamo sa sličnim problemima i borimo se na gotovo iste načine protiv njih. Pokazala nam je pravi utjecaj kolonizacije na Afriku, to jest Nigeriju. Tamošnji narod prihvatio je novu kulturu te je tako promijenio sebe i svoj svijet.

O „Purpurnom hibiskusu“ pisani su mnogobrojni komentari i književne kritike u svijetu. Na samim koricama romana pronalazimo zapise koji ga opisuju poput: „izvanredan, originalan prvijenac, istodobno zavodljiv, nježan i istinit... Suptilna, studija obiteljskog života i složene političke situacije u Nigeriji čudesno je jedinstvena. – Jason Cowley, The Times. Purpurni hibiskus je roman tragične ljepote i snažne napetosti. Nastavaju ga likovi koji su toliko živopisni da izlaze sa stranica knjige i kradomice nam se uvlače u život. Monumentalno književno postignuće i iskrena molitva za Nigeriju. – Jervey Tervalon.“⁴

Na internetskim stranicama također pronalazimo komentare te sam tako izdvojila nekoliko njih: „a sensitive and touching story of a child exposed too early to religious intolerance and the uglier side of the Nigerian state. – J. M. Coetzee.“⁵ Ovdje se Adichie uspoređuje sa Achebeom: „A breathtaking debut...[Adichie] is very much the 21st-century daughter of that other great Igbo novelist, Chinua Achebe. - The Washington Post Book World.“⁶, a nadalje se govori kako roman prikazuje ružnu istinu obiteljskog nasilja: „A heartfelt novel that sheds dramatic light on the ugly truths of family violence. Adichie has wrested moments of pure beauty and grace out of the siblings' quiet rebellion. - Time Out New York“⁷

⁴ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 286.

⁵ <https://www.chimamanda.com/book/purple-hibiscus/>

⁶ <https://www.chimamanda.com/book/purple-hibiscus/>

⁷ <https://www.chimamanda.com/book/purple-hibiscus/>

3. STRUKTURA ROMANA „PURPURNI HIBISKUS“

Fabula počinje *in medias res*, to jest prvo dolazi zaplet pa tek onda dolazi uvod sa retrospekcijama, vrhunac i rasplet. Sastoji se od četiri velika dijela. Prvi dio zove se *Razbijanje bogova – Cvjetnica* i čini ga samo jedno poglavlje. Jajino odbijanje da sudjeluje u misi je njegov „rastanak“ s Bogom te zbog toga naslov prima sasvim drugo značenje. Drugi dio zove se *Dok smo razgovarali s duhom – Prije Cvjetnice* i sastoji se od dvanaest poglavlja. U njima je opisano sve što dovodi do toga da Jaja na Cvjetnicu ne primi pričest. On nam donosi priču o odrastanju Kambili i Jaje koji govore samo kroz geste i gotovo nečujno. Treći dio zove se *Krhotine bogova – Poslije Cvjetne nedjelje* i sastoji se od triju poglavlja. U njemu se opisuje sve što se događalo poslije Cvjetnice, to jest poslije prvog dijela. On se može odnositi na razbijene figurice što dovodi do Jajinog odbacivanja vjere i propasti same obitelji Achike. Cijela obitelj je slomljena očevom smrću i odlaskom tete Ifeome u Ameriku. Kambili je tužna zbog odlaska oca Amadija. Četvrti dio zove se *Drugačija tišina – Sadašnjost* i čini ga samo jedno poglavlje koje je ujedno i posljednje. Ono se odvija tri godine nakon opisanih događaja u romanu. Tako Kambili sada ima osamnaest godina i pripovijeda što se događalo kad je imala petnaest godina.

Cvjetnica označava veliku promjenu za obitelj Achike. Pripovjedačica Kambili strahuje od kazne koju će dobiti njezin brat Jaja, od oca Eugenea, jer nije išao na pričest. Eugene razočaran svojim sinom baca na njega misal preko sobe, ali pogađa figurice svoje žene i one se razbijaju u sitne komadiće. Jaja pomaže svojoj majci očistiti razbijene komadiće, a napetost u kući sve više raste. Saznajemo da se ne ponavljaju uobičajene rutine u kući, majka Beatrice ne plete Kambili kosu, a Jaja ne odlazi čitati u sobu prije ručka. Nadalje, vidimo da se Kambili brine za svog brata, ali i da ju je njegovo ponašanje iznenadilo jer je neočekivano i novo. Kambili shvaća da se sve u obitelji urušilo poput maminih figurica. Ona misli da je Jajin prkos kao purpurni hibiskus u vrtu

njezine tete. On predstavlja novu vrstu slobode. Ime Jaja je zapravo nadimak koji mu je ostao još od djetinjstva. Slično je legendarnom kralju Jaji Opobo koji je bio poznat kao prkosni kralj. Prije odlaska u Nsukku Jaja nije prkosan, tek će kasnije postati.

Četvrti dio govori nam da u Enuguu sada postoji drugačija šutnja. Majka Beatrice je šutjela zbog tuge. Svima je govorila da je ona kriva za ubojstvo Eugenea, ali nitko joj nije vjerovao. Ona i Kambili podmićuju zatvorske čuvare i odvjetnike očevim novcem. Kambili poštuje majčinu šutnju, jer zna da se istina ponekad ne može izgovoriti. Jaja se u zatvoru zatvorio u sebe. On ne može pronaći utjehu u svojoj sestri, jer će se slomiti. Obitelj tete Ifeome otišla je u Ameriku, a sama teta radi dva posla kako bi uzdržavala svoju obitelj. Kambili bez obzira što njih više nema u Nsukki, odlazi tamo kako bi pronašla utočište. Tamošnji zrak „miriše“ na povijest. To je povijest njezine zemlje, ali i njezina vlastita povijest. Kambili dolazi u Nsukku kako bi se oslobodila, jer je prisiljena na tišinu u Enuguu. Ona sluša Amakinu glazbu koja je sada postala njena i prihvatila je svoje korijene.

Naslov romana je vrlo živopisno izgovoren kada su Kambili i Jaja posjetili svoju tetu Ifeomu u Nsukki:

„Do Nsukke. U Nsukki je sve počelo; maleni vrt tete Ifeome pokraj verande njezina stana u Nsukki prekinuo je šutnju. Učinilo mi se da je Jajin prkos sličan probnom purpurnom hibiskusu tete Ifeome: bio je rijedak i prožet mirisom slobode, ali ne slobode one svjetine koja je mahala zelenim listovima skandirajući na Vladinom trgu poslije državnog udara, već slobode da postojiš, slobode da djeluješ.“⁸

Kao što sam već navela roman počinje *in medias res*, to jest očevim bacanjem misala na Jaju i razbijanjem maminih figurica, a pripovjedačica

⁸ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 20.

Kambili se u sljedećim poglavljima vraća u prošlost kako bi objasnila što je dovelo do toga:

„Upravo je retrospekcija ili flashback jedan od dvaju glavnih tipova nepodudaranja poretka događaja u priči i poretka događaja u tekstu, dok je drugi anticipacija ili flashforward. Genette tu nepodudarnost između dvaju poredaka naziva anakronijom, pri čemu flashback postaje analepsa, a flashforward prolepsa.“⁹

Prva tri dijela romana prikazana su u flashbacku s četvrtim dijelom koji je označen kao sadašnjost:

„Analepsa je, dakle, naknadno pripovijedanje događaja koji se zbio prije događaja o kojem se upravo pripovijedalo.“¹⁰

Na taj način saznajemo što se dogodilo i Jaji s rukom, a saznajemo i kako je teta Ifeoma ostala bez muža.

Pripovjedačica u romanu je ujedno i glavni lik, a to je Kambili. Kambili pripovijeda u prvom licu, ali u prošlom vremenu:

„Jedna od važnijih odrednica pripovjedačeva pripovijedanja vremenska je udaljenost tog čina od događaja u priči. Genette tvrdi da pripovjedač nužno mora vremenski odrediti priču s obzirom na čin pripovijedanja jer je mora ispričati li u prezentu ili u perfektu ili u futuru.“¹¹

Možemo navesti Genetteovu i Rimmon-Kenanovu *naknadnu ili kasniju* naraciju koja se može prepoznati po upotrebi prošlog vremena (usp. Grdešić, 2015: 90). Taj tip naracije je jedan od vremenskih odnosa između pripovijedanja i priče (usp. Grdešić, 2015: 90). Takav tip naracije pronalazimo u „Purpurnom hibiskusu“. Vrijeme proteklo od događaja u priči do Kambilinog pripovijedanja o njima u romanu je označeno:

⁹ Grdešić, M.: Uvod u naratologiju, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015., str. 33.-34.

¹⁰ Grdešić, M.: Uvod u naratologiju, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015., str. 35.

¹¹ Grdešić, M.: Uvod u naratologiju, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015., str. 90.

„Gotovo tri godine.“¹²

Pripovjedačica Kambili nas tako obavještava koliko je vremena prošlo otkako je započela priču. Ona sudjeluje u priči te je ujedno i jedan od likova, a takav pripovjedač se naziva homodijegetičkim (autodijegetičkim). Kambili nas odmah uvodi u svoju priču. Takva komunikacija je vrlo bliska, ali i u većini slučajeva nepouzdana:

„Franz Stanzel podsjeća da se dugo vremena pripovijedanju u prvom licu odricao fiktionalni status zbog njegove sličnosti s autobiografijom, memoarima i pričanjem u svakodnevnom životu.“¹³

Pripovjedačica je subjektivna i ima ograničeno znanje o svemu što se dogodilo, a to nam pokazuje da je Kambili nepouzdana pripovjedačica.

U romanu je prisutna unutarnja fokalizacija jer sve gledamo iz Kambiline perspektive. Kako se odvija sve u analepsi, tako scene teku poput sjećanja. Kambili je pripovjedač i ona bira koja su sjećanja najvažnija i koja objašnjavaju što se to dogodilo na Cvjetnicu. Sve gledamo iz perspektive Kambili i možemo vidjeti kako se ona sama mijenja kada opisuje određene događaje. Kroz njezine oči gledamo propast njezine obitelji kao i raspad politike u Nigeriji. Kada Kambili pripovijeda s petnaest godina, političku situaciju gledamo kroz oči djeteta te roman tako prikazuje korupciju i politiku kroz prislušivanje i razgovor, nema direktnog opisa. Kambilino razumijevanje demokratskog stava njezine obitelji vezuje se za njezina iskustva s liberalnom tetom Ifeomom. Pratimo Kambilino odrastanje i borbu protiv svih tiranija. Korupcija lokalnih vlasti se odvija u pozadini, a Kambili se ne nalazi u izravnim sukobima zbog imućnosti svoje obitelji.

Protagonisti u romanu se najviše koriste govorom, ali pratimo i tok njihove misli. Opis je pripovjedna tehnika kojom se mogu opisati stanja i situacije, tako

¹² Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 273.

¹³ Grdešić, M.: *Uvod u naratologiju*, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015., str. 115.

opis služi da se postave vremenske i prostorne sastavnice (usp. Peleš, 1999: 103):

„Prostorija je bila tako uska da sam ispruženih ruku mogla dotaknuti oba zida. Nije bilo mekih tepiha ni krznenih pokrivača za zahodsku dasku kakve smo imali kod kuće. Uz zahod je stajala prazna plastična kanta. Kad sam se pomokрила, pokušala sam pustiti vodu, ali je kotlić bio prazan; ručka se samo labavo micala gore-dolje. Nekoliko sam minuta stajala u uskoj prostoriji prije nego što sam izašla potražiti tetu Ifeomu.“¹⁴

U romanu je vidljiva i pripovjedna tehnika komentara. Svaki komentar uključuje interpretaciju, generalizaciju i prosudbu (usp. Peleš, 1999: 104). Roman je preplavljen komentarima pripovjedačice Kambili. U dolje navedenom primjeru ona komentira „hostiju“:

„Zapiljila sam se u Jaju. Zar mu nisu sve daske na broju? Tata je zahtijevao da to zovemo „hostijom“ zato što je ta riječ donekle izražavala bit, svetost Kristova tijela. „Oblatna“ je bila daleko suviše svjetovna riječ, nešto što se proizvodi u jednoj od tatinih tvornica – oblatne s čokoladom, oblatne s bananom, ono što ljudi kupuju kako bi svoju djecu počastili nečim boljim od keska.“¹⁵

U Pelešu pronalazimo pojmove kazivanje i prikazivanje (usp. Peleš, 1999: 106). Kazivanje je pripovjedna tehnika kojom lik ili pripovjedač iznosi što se točno dogodilo (usp. Peleš, 1999: 106). Ovdje Kambili monologom iznosi što se događa:

„Moji su bratići i sestrična čavrljali jednako kao inače, ali su čekali da prvo otac Amadi nešto kaže, a onda se svi uskokodakali kako bi odgovorili. Podsjetili su me na utovljene piliće koje je tata nosio kao milodar u crkvu, one koje smo nosili pred oltar s misnim vinom, jamom i, katkad, kozama, one koje

¹⁴ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 115.

¹⁵ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 11.

smo sve do nedjeljenog jutra puštali da slobodno šecu dvorištem iza kuće. Pilići bi se ushićeno i bez reda obrušili na mrvice kruha koje im je Sisi bacala. Moji su rođaci tako jurišali na riječi oca Amadija.“¹⁶

Prikazivanje nas uvodi u unuattrnji svijet lika, može doći i do izmjenjivanja glasa lika i pripovjedača (usp. Peleš, 1999: 107). Ovdje se glas Eugenea i Kambili stapa:

„Naravno, rekao nam je tata, političari su pokvareni i Standard je objavio mnogo priloga o vladinim ministrima koji pohranjuju novac na inozemne bankovne račune, novac namijenjen učiteljskim plaćama i izgradnji cesta. No nama Nigerijcima ne treba vojska na vlasti, treba nam obnova demokracije. „Obnova demokracije“. Kad je on to izgovorio, zvučalo je strašno važno, no zapravo je gotovo sve što je tata izgovarao zvučalo važno.“¹⁷

Dijalog i monolog su također pripovjedne tehnike. U dijalogu je vidljivo razmjenjivanje govora dvaju ili više likova te se njime predstavlja ono što se događa (usp. Peleš, 1999: 108):

„ - Mama, biko, dodaj mi vrat – reče Amaka. – Zar mi nisi zadnji put otela vrat, gbo? – upita teta Ifeoma, pa uzme pileći vrat sa svog tanjura i ispruži ruku da ga položi na Amakin. – Kada smo zadnji put jeli piletinu? – upita Obiora. – Prestani žvakati kao koza, Obiora! – ukori ga teta Ifeoma. – Koze različito žvaču kad preživaju i kad jedu, mama. Na što misliš?“¹⁸

Ovdje nam dijalog prikazuje kako se likovi ponašaju za vrijeme jela.

Monolog ne mora biti nekome izravno upućen i imati uključenog slušatelja (usp. Peleš, 1999: 110). Predstavlja govor jednog lika i njime se mogu iznositi oni događaji koji su odvojeni od trenutne situacije:

„Za većinu sam kolega u razredu i tog polugodišta ostala školski snob. No nisam se time previše zamarala jer sam nosila i teži teret – na kraju polugodišta

¹⁶ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 128.

¹⁷ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 28.

¹⁸ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 114.

morala sam biti najbolja. Osjećala sam se kao da nosim vreću šljunka na glavi i ne smijem je pridržavati rukom. Slova u udžbenicima su mi još uvijek izgledala kao crvene mrlje, još sam uvijek vidjela duh svog malog brata vezan tankim, krvavim sponama.“¹⁹

Monolog je Adichie koristila kako bi prikazala duševno stanje lika i iznijela stav lika o određenoj situaciji.

Adichie prikazuje dvije točke gledišta koje su svojstvene neizravnom i slobodnom neizravnom govoru kako bi opisala ideološki stav Kambili. Takav se pripovijedani monolog naziva neizravni unutarnji monolog i (ili) slobodni neizravni monolog (usp. Peleš, 1999: 113-114). Tom tehnikom se iskazi lika i pripovjedača (u ovom slučaju Eugenea i Kambili) toliko isprepliću da se na nekim mjestima ne mogu razdvojiti jedan od drugoga. Neizravni i (ili) slobodno neizravni govor često se koristi za suptilni učinak u „Purpurnom hibiskusu“, osobito kada Kambili izvještava o uvjerenjima koje Eugene daje svojoj obitelji:

„Djelovao je tužno; pravokutne su mu se usne ovjesile. Udar rađa udar, rekao je, pripovijedajući nam o krvavim državnim udarima u šezdesetima koji su doveli do građanskog rata netom nakon što je on oputovao iz Nigerije u Englesku na školovanje. Svaki puč otvara začarani krug. Vojnici će uvijek svrgavati jedni druge zato što to mogu, zato što su opijeni osjećajem moći.“²⁰

U gore navedenom ulomku Kambili pretpostavlja da je njezin otac tužan na temelju njegova izgleda, ali on zapravo može doživjeti i druge emocije. „Početna rečenica je fizički opis u slobodnom neizravnom mišljenju, rečenica „Udar rađa udar“, mogla bi se također smatrati takvom sve dok se taj pogrešan dojam ne ispravi klauzulom o izvještavanju „rekao je“, ukazujući da je rečenica instanca neizravnog govora u kojoj su klauzule izvješćivanja i izvješća invertirane.“²¹ Kambili „otkriva“ sebe, ali njezin otac Eugene govori kroz nju.

¹⁹ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 53.

²⁰ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 28.

²¹ https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/16540/1/Tunca_Adichie_ETC.pdf

Njegove se ideje ne mogu razlikovati od njezinih na formalnoj razini teksta. Njegov utjecaj pronalazimo u njezinoj upotrebi riječi „gljiva“ u opisu katoličke mase:

„Vjernici bi rekla 'da', 'Bog ga blagoslovio', ili 'amen', ali ne preglasno kako ne bi zvučali kao pentekostalci čije su crkve nicali kao gljive; zatim bi nastavili napeto i šutke slušati.“²²

Nije bitno je li imenica „gljiva“ samo Kambilino mišljenje, ona podržava vjerovanje da se pentekostne crkve šire poput parazita. U sljedećem odlomku koji se događa kronološki prije prvog, Eugeneu se u izravnom govoru pripisuju riječi:

„Taj mladi svećenik pjevao je misu kao bezbožni vođa kakve pentekostalne crkve koje sada posvuda niču kao gljive poslije kiše.“²³

Kambilini neriješeni osjećaji prema ocu Eugeneu traju i dalje od trenutka njegove smrti kao što je prikazano na završnim stranicama romana. Ona izražava osjećaj olakšanja kada izvještava da je „drugačija tišina, ona u kojoj mogu disati“²⁴ zamijenila „o tišini koja je vladala dok je tata bio živ“²⁵ te zbog koje još uvijek ima noćne more. Unatoč njezinim uznemirujućim vizijama, u paradoksu koji utjelovljuje sukobljene osjećaje koje je razvila prema svome ocu, ona „nisam rekla Jaji da plaćam misu za tatu svake nedjelje, da ga želim vidjeti u snovima, da katkad toliko žudim za njim da sama pletem svoje snove, bilo u snu ili na javi.“²⁶ Njezina želja da udovolji svom ocu nikada ne prestaje.

Ovakvom strukturom romana Adichie nastoji zainteresirati čitatelja što joj i uspijeva. Ona odmah govori o najvažnijem događaju koji je sve promijenio, promijenio je cijeli način života jedne obitelji te nam govori što je sve dovelo

²² Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 10.

²³ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 31.

²⁴ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 278.

²⁵ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 278.

²⁶ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 278.

do njega. Mi s nestrpljenjem čitamo i čekamo da vidimo što je dovelo do tako velikog obrata i hoće li se što promijeniti. Autorica snažno uvlači čitatelja u tekst i ona ga na neki način „tjera“ da on razmišlja o svemu što je pročitao i da shvati posljedice kolonizacije. Roman nam naslućuje da je priča možda i autobiografija same autorice, zbog pripovjedačice u prvom licu i stvarnih gradova koji se pojavljuju u romanu, ali nije. Takav dojam dobivamo zbog same strukture romana:

„Upravo na primjeru romana, potpuno uvezene vrste koja je preplavila suvremenu afričku književnost, pokazuje se jasno da će književnici uvijek posegnuti za adekvatnom a ne za autentičnom književnom strukturom.“²⁷

U romanu vidimo zanimanje za tadašnju stvarnost:

„Junak afričkog romana postaje osoba koja govori istinu, a istovremeno je promatrač zbivanja. Negativni lik je domaći kapitalist, predstavnik domaće kompradorske elite koja je nadomjestila bijelog kolonizatora.“²⁸

Adichie se bavi običnim životom afričkog čovjeka i prikazuje nam njegovu svakodnevicu, a kroz prvo lice dobivamo „izravni“ opis doživljaja i događaja u romanu.

²⁷ Švob-Đokić, N.: Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1981. str. 123.-124.

²⁸ Švob-Đokić, N.: Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1981. str. 73.

4. „PURPURNI HIBISKUS“ KAO BILDUNGSROMAN

Roman „Purpurni hibiskus“ je Bildungsroman, to jest odgojni roman ili roman o odrastanju.

Krause objašnjava da „reč "Bildung", naime, može da znači dosta toga, recimo proces razvoja, ali i stanje na kraju jednog takvog procesa i isto tako oličenje kulturnih vrednosti na kojima pojedinac, društveni sloj ili narod zasnivaju svoje duhovno postojanje. U brojnim izvedenicama i složenicama u kojima se pojavljuje, reč Bildung može poprimiti i druge nijanse.“²⁹

Preporučljivo je da se tim pojmom označava samo pripovijedanje o razvojnem putu središnjeg lika, put koji kroz korisna iskustva, ali i razočarenja vodi do samospoznaje i prihvatanja društvenih normi (usp. Jacobs, Krause, 2000: 382).

Autori nadodaju da „Diltaj opisuje temu obrazovnog romana kao priču mladog čoveka koji "u srećnoj slutnji stupa u život, traži srodne duše, upoznaje prijateljstvo i ljubav, ali i kako onda ulazi u borbu sa okrutnom stvarnošću sveta i tako, stičući razna životna iskustva, dozreva, pronalazi sam sebe i postaje svestan svoje uloge u svetu“³⁰

Također tumače da u „obeležja obrazovnog romana spada to da je njegov protagonist manje ili više eksplicitno svestan da ne prolazi samo kroz proizvoljan niz pustolovina, već i kroz proces samopronalaženja i orijentisanja u svetu. Pri tom po pravilu važi da su predstave junaka o cilju njegovog životnog puta najpre određene zabludama i pogrešnim procenama i da se ispravljaju tek u nastavku njegovog razvoja.“³¹

²⁹ Jacobs, J., Krause, M.: Nemački obrazovni roman. Historija žanra od XVIII do XX veka u Reč, Beograd, 2000., str. 381.

³⁰ Jacobs, J., Krause, M.: Nemački obrazovni roman. Historija žanra od XVIII do XX veka u Reč, Beograd, 2000., str. 386.

³¹ Jacobs, J., Krause, M.: Nemački obrazovni roman. Historija žanra od XVIII do XX veka u Reč, Beograd, 2000., str. 396.

Bildungsroman je zastupljen u afričkoj književnosti. Meher navodi da se „bavi problemima afričke mladeži u 21. stoljeću, a ti problemi su uvjetovani sociokulturnim i političkim ozračjem. Protagonisti postižu zrelost i samospoznaju. Ogaga Okuyde podijelio je afrički Bildungsroman u dva oblika: ženski i ratni Bildungsroman.“³² „Neki autori koji se bave temom odrastanja likova su: Helen Oyeyemi, Sefi Atta, Helon Habila, Sade Adeniran, Bendel Thomas te Chimamanda Ngozi Adichie. U većini ovih romana ženski likovi izrastaju u samostalnu osobu sa svojim novim identitetom.“³³

Adichie govori u romanu o stjecanju kulturnog identiteta Kambili. Bavi se putovanjem Kambili prema autohtonosti, to jest putovanjem same Nigerije prema autohtonosti. Kako Kambili otkriva svoje korijene u romanu, tako se i Nigerija polako vraća svojim korijenima, ali ih sada i bolje shvaća. Adichie nam govori kako bi se u državi nešto trebalo promijeniti, kako bi trebala prestati korupcija, a vladati demokracija. Govori nam i to kako nije sve novo bolje od onoga što imaju i da se to treba sve prihvatiti. Ona kao država treba se osloboditi svih kolonizatora pa bile i to multinacionalne kompanije kako bi pronašla svoj put.

U romanu se pojavljuje putovanje kao motiv kojim se prikazuje odrastanje Kambili i stjecanje njezinog iskustva. Ona putuje od svoje kuće k teti Ifeomi u Nsukku. Ono predstavlja promjenu kako za nju, tako i za njezinog brata Jaju. Oni se suočavaju s okolinom na koju nisu navikli i pod utjecajem nje se mijenjaju. Putovanje pronalazimo i u različitim bajkama. Ono uvijek označava neku promjenu i na njima se junaci mijenjaju.

Ideologija je utkana u samu pripovjedačicu. Pratimo razvoj i odrastanje Kambili, koja je ujedno i pripovjedač, ali i odrastanje i sazrijevanje njenog brata Jaje. Vidimo Kambilino sazrijevanje i njezino pronalaženje vlastitog identiteta.

³² https://academicjournals.org/article/article1411488985_Meher.pdf

³³ https://academicjournals.org/article/article1411488985_Meher.pdf

Ona se razvija od introvertirane pa sve do samouvjerene mlade žene. Na primjer, ona šuti o očevu zlostavljanju, ali na kraju sve priznaje sestrični Amaki.

Kambili i Jaja ponovno odlaze u Nsukku i dalje sazrijevaju. Kambili je odlučila da je vrijeme da počne govoriti istinu o svojoj boli. Tako ju Amaka pita je li otac odgovoran za ono što joj se dogodilo, ona odgovara da je, no o tome ne želi razgovarati, niti se osvrće na Amakinu reakciju. To je jedan od znakova zrelosti. Kambili više ne osjeća potrebu da udovolji Amaki, to produbljuje njihovu povezanost.

Kambilina i Jajina zrelost vidi se u njihovim reakcijama na kćer Adea Cokera. Pred njezinim očima joj je otac ubijen poštanskom bombom te nakon toga više nije govorila. Eugene ju je poslao najboljim liječnicima te je progovorila, a on je tvrdio da je to Božje djelo. Jaja misli da nije Bog odgovoran za njezin govor, već da je otac novac za to odgovoran. On kaže da ona nikad neće biti izliječena, jer će ostati psihološki ožiljci do kraja života. Tako i kod njega, iako nema vidljive ožiljke od premlaćivanja, utjecaj na psihu će uvijek ostati. Kambili i dalje vjeruje da Bog djeluje kroz očeva dobra djela. Jaja i Kambili jedni druge počinju poštivati kao pojedince. U Nsukki Jaja odbija razgovarati s ocem, a tako i Kambili. Jaja želi tišinom kazniti oca.

Adichie je pomno izabrala Kambili kao lik koji je stavljen u središte romana i kroz koji vidimo posljedice postkolonijalizma i neokolonijalizma. Kambili usvaja kulturu svog djeda Nnukwua i tete Ifeome koja je neprihvatljiva po njezinom ocu Eugeneu. Takva kultura je vidljiva samo u Africi, ali ne i na Zapadu. Zato Zapad takve kulture odbacuje zbog predrasuda te ih smatra lošima:

„Dakle, povezanost diskursa sa vlašću i percepcijom je dvostruka. S jedne strane, diskurs stvara slike stvarnosti na kojima vlast temelji svoje pretenzije, dok, s druge strane, vlast utiče na oblik diskursa.“³⁴

³⁴ Burzyńska, A., Markowski, P. M.: Književne teorije XX veka, Službeni glasnik, Beograd, 2009., str. 607.

5. TEME U „PURPURNOM HIBISKUSU“

Adichie se u svom romanu usredotočila na obitelj u postkolonijalnom svijetu. Napravila je roman koji iskazuje afričku patnju i njihova traumatska iskustva te govori o korupciji i religioznom fundamentalizmu. Roman prikazuje patnju, bol i agoniju postkolonijalnih utjecaja. Roman analizira i teme kao što su feminizam i kriza identiteta.

5.1. Neokolonijalizam³⁵ u „Purpurnom hibiskusu“

Činjenica je da kolonijalizma „nema“ više u Africi, ali to ne znači da se posljedice ne vide:

„Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije postkolonijalnu teoriju tako definira kao onu "...koja se bavi poviješću i kulturom bivših kolonijalnih zemalja..." te tek usput samo spominje problem njezine iskorijenjenosti iz određenih mjesta ili način na koji se ona bavi zemljopisnim pitanjima.“³⁶

Prefiks „post“ označava vremenski slijed koji slijedi nakon nečega (kolonijalizma). Postkolonijalni odnos ograničava neovisnost novonastalih država. Ponekad se postkolonijalizam „zamjenjuje“ s imperijalizmom (kolonijalizmom). „Pritom, postkolonijalna teorija u središtu svog interesa ima odnos kolonijalnog i postkolonijalnog u vrlo širokoj perspektivi – proučavajući ga s povijesne, političke, ekonomske, estetske, etičke i strane.“³⁷ Ta postkolonijalna teorija bavi se i učincima kolonizacije na kulture i društva, tako

³⁵ Neokolonijalizam je oblik gospodarske prevlasti industrijski razvijenih država nad nekadašnjim kolonijama (usp. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43384>).

³⁶ Raše, T.: Ignoriranje prostora – postkolonijalna teorija i globalizacijski trendovi, Sveučilište u Zagrebu, 2008., str. 3.

³⁷ Glavaš, Z.: Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorija, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Vol. 4, No 4, 2012., str. 75.

da uključuje proučavanje europskih teritorijalnih osvajanja i njihovo kolonijalno naslijeđe u bivšim kolonijalnim zemljama prije i poslije ostvarivanja neovisnosti (usp. Ashcroft i sur., 1989: 168).

Postkolonijalizam i neokolonijalizam su glavne teme romana Adichie. Nigerijski pisci, ali i postkolonijalni afrički pisci, ovisili su u svojim djelima o samoj teoriji postkolonijalizma. Njima je zajednička tematika i problematika kojom se njihova djela bave. „Postkolonijalni afrički pisci smatraju da je Afrika bila žrtva prezira što se vidno odražava u njihovim djelima. Autori su svjesno počeli progovarati o statusu kolonija, oni se bore protiv kolonizatora unutar šireg političkog konteksta. Oni postavljaju jasne razlike između dobra i zla, civiliziranog i barbarskog.“³⁸ Kolonizirani narodi nisu prvi puta čuli za civilizaciju dolaskom Europljana, zato nam je vrlo važan povijesni roman koji donosi novu verziju povijesti koloniziranih naroda. Najvažnije pitanje kojim se postkolonijalna književnost bavi je pitanje identiteta što vidimo i u ovom romanu. Smatram da se svi narodi i njihova kultura moraju tretirati jednako.

Spolne odrednice često su zanemarene u djelima postkolonijalne teorije. Kolonijalni diskurs je o ženama uvijek govorio kao o podređenima što dovodi do preklapanja kolonijalne i spolne dominacije (usp. Loomba, 2005: 135). Vidimo da se kolonizirani subjekt poistovjećuje sa ženom, ali afričkog subjekta uvijek predstavlja muškarac. Kao što postoje spolne odrednice, postoji i društvena hijerarhija. U samom romanu „Purpurni hibiskus“ možemo vidjeti da je obitelj Achike pri samom vrhu društvene hijerarhije i da joj je sve omogućeno u dovoljnoj mjeri od hrane pa sve do obrazovanja i novca. Oni koji su na dnu društvene ljestvice žive skromno poput djeda Nnukwua.

U prošlosti najviše kolonija su imale: Velika Britanija, Španjolska, Portugal, Nizozemska i Francuska. Nakon Drugog svjetskog rata mnoge zemlje prestaju biti kolonizirane. Kolonizacija Afrike od strane Zapada dovela je do, rekla bih,

³⁸ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

odnosa roba i gospodara. Afrička kultura i ljudi smatraju se podređenima pred Zapadom. Tako je došlo do situacije gdje se sve Zapadno smatra boljim, a ljudi u Africi se nazivaju neciviliziranima. Godinama je postojala ovisnost afričkog naroda o Zapadu da bi uopće preživjeli. Kako bi smanjili ovisnost svoga naroda, afrički pisci su u svojim djelima nastojali prikazati „pravu“ i „istinsku“ sliku Afrike, što bi trebalo natjerati Afrikance da cijene svoj pravi „identitet“. Takvi radovi bi trebali pokazati da su i prije kolonizacije znali što je civilizacija i sam identitet. Tako su afrički *postkolonijalni*³⁹ pisci „u svoja djela ugrađivali one elemente diskursa koji su vezani uz jezik i kulturu afričkog naroda kako bi ih se moglo gledati kao projiciranje „pravog“ afričkog duha bez zapadnih obilježja.“⁴⁰

Ashcroft navodi da je hibridnost često korištena u postkolonijalnom diskursu da bi označavala samo međukulturnu „razmjenu“, ona naglašava jezične, političke i kulturne učinke i na kolonizirane i na kolonizatore (usp. Ashcroft i sur., 1989: 119). Hibridnost se u svom osnovnom smislu odnosi na miješanje različitih kultura i identiteta, ali i na njihovo spajanje. Homi K. Bhabhi možemo zahvaliti na sve češćoj uporabi koncepta hibridnosti u postkolonijalnim proučavanjima. „Koncept hibridnosti ne predstavlja samo spajanje Jednog i Drugog, već glas Drugog postaje samo jedan od glasova koji se mogu čuti u kulturi.“⁴¹ „Zdenko Lešić (1999.) naglašava da se suvremeni svijet može zasnivati na afirmaciji brojnosti i različitosti pozicija, svaka od tih pozicija sudjeluje u izgradnji one druge.“⁴² Svi kulturalni sustavi i iskazi se konstruiraju u jednom „međuprostoru“ te kulturni identitet nastaje u

³⁹ Postkolonijalizam je odnos bivših kolonijalnih sila (npr. Velike Britanije) prema državama Afrike (npr. Nigerije) (usp. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49693>).

⁴⁰ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

⁴¹ Glavaš, Z.: Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorija, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Vol. 4, No 4, 2012., str. 79.

⁴² Glavaš, Z.: Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorija, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Vol. 4, No 4, 2012., str. 79.

ambivalentnom prostoru pa tvrdnje o „čistoći“ kulture nisu moguće (usp. Bhabha, 1994: 37). Kulture se jednostavno „miješaju“.

Sve to pronalazimo u Kambilinom karakteru gdje ona dvoji između tradicionalizma i modernizma. Ona je prava hibridna osobnost u romanu. Čak se i u ostalim likovima u tekstu naslućuje element hibridnost:

„Kad smo stigli u Eze Icheke, ondje su automobili bili parkirani jedan gotovo tik do drugoga. Gomila koja se tiskala oko vozila bila je tako gusta da među ljudima nije bilo praznog prostora pa su se svi naizgled pretapali jedan u drugoga, rupci su se stapali s majicama kratkih rukava, hlače sa suknjama, haljine s košuljama. Kada je napokon pronašla mjesto, teta Ifeoma oprezno ugura karavan.“⁴³

Ljudi, majice i suknje spajaju se jedni s drugima, to jest spajaju se dvije kulture, „bijela“ i autohtona. Miješanjem tih stvari na jednome mjestu, Adichie postiže hibridnost.

Nijedan zapadni utjecaj ne može utjecati u tolikoj mjeri na Nigeriju i Igbo narod da bi zaboravili na svoj identitet i svoje vrijednosti. To u romanu pronalazimo u likovima tete Ifeome i Kambili. Njezina teta je također prikazana kao hibridna osoba. Iako se školovala na Zapadu, ona ne zaboravlja svoju kulturu i tradiciju kao prava Igbo žena. Kambili saznaje više o svojoj kulturi tijekom svog posjeta njoj. Većinu lokalnih recepata naučila je tijekom boravka u Nsukki. Tako Adichie pokazuje sposobnost kuhanja tete Ifeome:

„Teta Ifeoma sjedila je na niskom stolcu guleći smeđu koru s vrućih kokojama, ubacujući ljepljive, okrugle gomolje u drveni mužar, i umaćući zatim ruke u hladnu vodu kako bi ih ohladila.“⁴⁴

Kroz Kambili uočavamo postkolonijalni hibrid. U početku prihvaća sve što joj otac govori, ali nakon posjeta teti Ifeomi u Nsukki, gdje doživljava drugačiju

⁴³ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 82.-83.

⁴⁴ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 154.

kulturu i razmišljanje, počinje sumnjati u metode svoga oca. Kambili u Nsukki spoznaje kulturu koja ljudima daje vlastiti identitet. Upoznaje se sa načinom života ljudi koji su isti kao i ona, tako je imala iskustvo da je sudjelovala u pripremanju domaće hrane kao što je juha od oraha u kući tete Ifeome. Pošto je hibridni lik, Kambili izjednačuje ideale crkvene i kulturne tradicije u Nsukki.

„Tehnika „pripadanja“ je važna za postkolonijalizam i/ili neokolonijalizam, ona omogućuje postkolonijalnim piscima da se u svojim djelima identificiraju s autohtonim vrijednosnim sustavom i s realnošću svog prostora i vremena. Kroz nju vidimo da određeni narod pripada određenoj kulturi. Ta tehnika omogućuje neovisno čitanje tekstova, to znači da nema potrebe za izjednačavanjem npr. sa zapadnim književnim tekstovima.“⁴⁵ Kroz proces pripadanja, Adichie pokazuje afrički autohtoni kulturni obrok. On je karakterističan za Igbo narod istočnog dijela Nigerije:

„Ručali smo fufu i juhu s onugbuom. Fufu je bio pjenast i bez grudica. Sisi ga je vješto pripravljala; energično je mrvila jam dodajući kap vode u mužar, a obrazi bi joj se grčili sa svakim udarcem tučka. Juha je bila gusta, puna komada kuhane govedine, sušene ribe i tamnozelenih listova onugbua. Jeli smo u tišini. Ja sam prstima oblikovala fufu u kuglice koje sam umakala u juhu trudeći se zahvatiti i komadić ribe, pa ih stavljala u usta.“⁴⁶

Neokolonijalizam znači da vlast kolonizatora ne prestaje.

„Izraz „neokolonijalizam“ pojavio se 1961., a u teorijskom ga je pogledu razjasnio ganski vođa Kwame Nkrumah u svojoj knjizi *Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism* (Neokolonijalizam: posljednji stadij imperijalizma, 1965.). U njoj je ustvrdio da, unatoč tome što je ostvarena neovisnost, obrazovni i gospodarski sustav kao i sustav moći nisu uznapredovali, te da je zemlja u biti još kolonizirana jer u njoj i dalje djeluju stara pravila i stari sustav

⁴⁵ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

⁴⁶ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 16.

vrijednosti, pa makar još samo u ostacima kolonijalnih zakona i mentalnom ustroju ljudi koji se teško mogu tako brzo otresti kolonijalnih nazora i obrazaca ponašanja.⁴⁷

Tako Nigerija ovisi o Velikoj Britaniji. Ona ekonomskim i političkim utjecajem želi zadržati kontrolu u Nigeriji. Nigerija je slobodna država, ali u uvjetima koje diktira njihov nekadašnji kolonizator Velika Britanija.

Religija je bila sredstvo kojim su lakše kolonizirali Afriku. Misionari su podučavali Afrikance o grijehu i moralnosti te kako ih držati u granicama:

„Britanski mu je nos bio prćast i uzak kao prvoga dana... Otac Benedict je uveo promjene u župu, na primjer, zahtijevao je da se Vjeronanje i Klanjanje pjevaju na latinskom jeziku; naš igbo nije bio prihvatljiv.“⁴⁸

Eugene je prihvatio sve što su mu kolonizatori ponudili, poput jezika:

„Rijetko je govorio igbo i, premda smo ga Jaja i ja kod kuće koristili u razgovoru s majkom, tata nam nije dopuštao da se njime služimo u javnosti. U javnosti moramo zvučati civilizirano, govorio nam je, moramo govoriti engleski. Tatina sestra Ifeoma, jednom je rekla kako je tata pravi proizvod kolonijalizma.“⁴⁹

Nadalje u romanu pronalazimo da se u Nigeriju uvoze proizvodi kolonizatora:

„Primila sam šalicu objema rukama, otpila Liptonov čaj sa šećerom i mlijekom, pa vratila šalicu na tanjurić.“⁵⁰

Sljedeći ulomak prikazuje kako se sve što je nezakonito mora srušiti, a da bi bilo zakonito vjerojatno ljudi moraju platiti kako bi izbjegli neugodnosti:

⁴⁷ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 90.

⁴⁸ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 10.

⁴⁹ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 18.

⁵⁰ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 33.

„Drugi je vojnik rušio pladnjeve s voćem, gazeći uz smijeh papaje čizmama. Kad smo ušli u automobil, Kevin je rekao mami kako je vojnicima naređeno da sruše tezge s povrćem jer su nezakonito postavljene.“⁵¹

„Chima i Obira su se ispružili na tepihu igrajući whot* kartama koje je Obiora pronašao u svom džepu.“⁵²

U prethodnom ulomku djeca tete Ifeome igraju britansku kartašku igru koju su donijeli kolonizatori.

Kambili je uvjeren da Bog govori engleskim jezikom:

„Katkad sam zamišljala kako me Bog zove onim svojim gromoglasnim britanskim naglaskom.“⁵³

Amaka ne želi odabrati englesko ime za svoju potvrdu, to ukazuje na njezinu uznemirenost kolonijalizmom. Ona ne želi odustati od svog nigerijskog podrijetla:

„Crkva tvrdi da je sakrament potvrde valjan jedino uzmeš li englesko ime.“⁵⁴

Kolonizirano stanovništvo ima ponekad interes da surađuje s nekadašnjim kolonizatorima ili nekim drugim stranim korporacijama. U romanu ljudi poput Eugenea i tete Ifeome odlaze na školovanje u Europu, to znači da je obrazovanje povezano u Nigeriji i Velikoj Britaniji. Eugene posjeduje mnoge tvornice, što znači da vjerojatno izvozi svoje proizvode i plaća porez Velikoj Britaniji. Ona tako financijski iskorištava Nigeriju. Iako je Nigerija bogata naftom, ona kao država nije bogata, zbog korumpirane vlasti i lošeg upravljanja državom. Česti izljevi nafte zagađuju vodu i tlo:

„Naftne korporacije kao što su Shell, BP, Mobil, Chevron, Total, Agip te Nigerijska nacionalna naftna kompanija (NNPC) već preko 40 godina

⁵¹ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 45.

⁵² Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 91.

⁵³ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 168.

⁵⁴ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 250.

održavaju dobre veze s korumpiranim vlastima i nastavljaju kolonizatorsku praksu Britanaca a to je eksploatiranje nafte unatoč prosvjedima lokalnog stanovništva koje od silnog izvoza nafte i zarade ne osjeća nikakvo poboljšanje.“⁵⁵

Korumpirana vlast pojavljuje se i u romanu „Purpurni hibiskus“. Službeni jezik u Nigeriji je engleski, a taj jezik je služben i u zemlji kolonizatora, Velikoj Britaniji. U romanu se također govori engleski jezik kao službeni jezik, rijetko se govori na Igbo jeziku.

Neokolonijalizam je vrlo složena tema u Nigeriji. Naravno, prvotno je bio kolonijalizam, a za njega u romanu svaki lik ima drugačije mišljenje. Za djeda Nnukwua kolonijalizam je zla sila koja je zarobila Igbo narod i uništila njegovu tradiciju. Za oca Eugenea kolonijalizam je odgovoran za njegov pristup visokom obrazovanju i ponašanje. Za oca Amadija kolonijalizam mu je donio vjeru, no on ne vidi razlog da „stari“ i „novi“ putovi ne bi mogli postojati. On predstavlja modernu Nigeriju. Otac Eugene je proizvod kolonijalističkog obrazovanja. Njegova kuća puna je zapadnjačkih stvari, poput satelitske televizije i glazbe. Kći tete Ifeome, Amaka, misli da Kambili sluša američke glazbenike, dok ona sluša glazbenike koji prihvaćaju afričku baštinu. No, otac Eugene je zabranio djeci da gledaju televiziju, tako da Kambili ne sluša američke glazbenike. Njegov dom namijenjen je samo za izgled, tamo je praznina, kao i njegov lažni naglasak pred bijelcima. Tijekom romana Kambili i Jaja moraju se pomiriti s posljedicama kolonijalizma, to jest neokolonijalizmom, u njihovim životima.

⁵⁵ https://hr.wikipedia.org/wiki/Gospodarstvo_Nigerije

5.2. Jezik u „Purpurnom hibiskusu“

Usmena književnost je vrlo razvijena u Africi. Ona svjedoči o načinu života, povijesti i o religijama u narodu. Usmena predaja se inače ogleda u mitovima, poslovicama, pričama o životinjama, što pronalazimo i u ovom romanu o priči o kornjači i psu koju pripovijeda djed Nnukwu:

„U slučaju mnogih pisaca i pripovjedača, obnavljanje i redigiranje mitova dovelo je autohtone narode u doticaj s njihovom baštinom, kao i do prenošenja onima koji su kolonizirali i naselili neke dotad skrivene dijelove povijesti i njima ovladali, mitskih, drukčijih tumačenja svijeta u kakva vjeruju autohtoni narodi.“⁵⁶

Tek sa zapisivanjem usmene književnosti neki narodi bolje upoznaju vlastitu tradiciju i kulturu, a kulturu upoznaju i svi ostali narodi koji se zanimaju za nju:

„Služeći se konceptualnim strukturama preuzetim iz mjesne tradicije, oni dakle pokušavaju integrirati prošli kulturni život sa suvremenim pitanjima, problemima i zbivanjima, dovodeći ljude ponovno u doticaj s njihovom baštinom, istodobno ponekad osuvremenjujući mit kako bi pomoću njega protumačili suvremenu situaciju ili pak osporili njezina već fiksirana tumačenja.“⁵⁷

Pisci tako predstavljaju svoju kulturu, oživljavaju je i ne dopuštaju da se zaboravi. Oni koji obnavljaju usmenu književnost svrstavaju se među kreativne „pisce“ čiji opus osporava ono što se praktički svodi na kulturnu hijerarhiju izraza, i to kako na razini motiva, tako i na razini forme (usp. Wisker, 2010: 206):

„U afričkoj tradiciji grioti ili griotte prenose novosti i mudrost plemenske kulture na selu. U mnogim slučajevima ljudi koji su odlučili priče svog naroda

⁵⁶ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 154.

⁵⁷ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 155.

objavljivanjem prenijeti široj publici, usmenu su književnost zapisali tek nedavno, ali neizbježno su je pritom fiksirali i lišili dinamičnijeg oblika. Usmena književnost i oblici usmenog pripovijedaštva su potencijalno snažno sredstvo političkog izražavanja, pod utjecajem kulture, ali i spola. Za ušutkane kolonijalne Druge, a što napose vrijedi za žene (koje su bile dvostruko ušutkane kao građani drugog reda), izražavanje u književnom obliku, najprije usmenom, a onda mnogo kasnije i pismenom, otvorilo je velike mogućnosti.⁵⁸

Usmenu književnost pisci namjerno odabiru kako bi prikazali svoju kulturu i život svakodnevnih ljudi, ali iznose i svoj stav o različitim svjetonazorima:

„Tako, na primjer, Achebeov roman *Things Fall Apart* (*Sve se raspada*, 1958.) poseže za formatom usmenog pripovijedanja već u uvodnoj priči o mitskoj snazi i odlučnosti, koja utvrđuje Okonkwovo pravo na usporedbu s velikim ratnicima.“⁵⁹

Achebe obnavlja usmenu književnost u svom romanu te svojim likovima daje snagu koja se može mjeriti s likovima u npr. europskoj kulturi. On predstavlja svoju kulturu i narod za koji se dosad nije čulo:

„U afričkim kulturama usmenost još uvijek živi. Umjetnost riječi se i danas temelji na usmenoj komunikaciji, počiva na tradiciji usmene predaje.“⁶⁰

„Obnavljanje i nastavljanje usmene književnosti doprinosi redefiniranju i revaloriziranju književnih izražajnih oblika, baš kao i davanje glasa kulturama i narodima čiji se glas nije nadaleko čuo.“⁶¹

Folklor je također bitan dio usmene tradicije, u romanu se pojavljuje festival u kojem Mmuo pleše na ulici, takav festival se odvija svake godine. Pripovijedanje priča uključuje publiku koja sjedi u krugu, a priča služi odgoju

⁵⁸ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 294.

⁵⁹ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 295.

⁶⁰ Švob-Đokić, N.: Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1981. str. 16.

⁶¹ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 299.

i zabavi. U romanu u krugu sjede Obiora, Kambili, Jaja, Amaka i Chima. Djed Nnukwu u romanu priča priču o tome kako je kornjača razbila oklop. On predstavlja tradiciju i jedini priča priče. U Igbo legendi kornjača je lukava i vara druge životinje, a u ovoj priči ona je i kažnjena zbog svoje pohlepe. Sve muške životinje se okupljaju za vrijeme gladi, lav je bio slab, a Kornjača je jedva vukla svoj oklop, jedino je Pas dobro izgledao. Pas je govorio da jede izmet i da zato dobro izgleda. Ostale životinje ne jedu izmet, te je Zec predložio da svaka životinja ubije svoju majku, i pojede je te tako nahrani ostale životinje. Prije nego što je na red došla majka Psa, on je lagao da je ona umrla od bolesti te je tako ne mogu jesti. Nekoliko dana kasnije Kornjača je čula kako Pas gleda u nebo i zove svoju majku, a s neba se spušta uže. Kornjača saznaje od Psa da mu majka nije umrla, već da stanuje na nebu s bogatim prijateljima i da je on dobro uhranjen jer jede na nebu s majkom. Kornjača navodi Psa da ju odvede na nebo ili će ostalim životinjama reći istinu i on pristaje. Ubrzo je Kornjača postajala sve pohlepnija te je htjela i hranu namijenjenu za Psa. Kornjača je jedan dan sama tražila da se konopac spusti, a Pas ju je pronašao i rekao majci da odreže uže, što je ona i učinila. Kornjača je pala na kamenje, a oklop joj je napukao.

Iz ove priče možemo poistovijetiti Psa s vladom u Nigeriji. Pas laže o tome kako ostaje zdrav, a vlada pogrešno usmjerava novac, to jest u vlastite džepove. Pohlepna Kornjača se dogovara s Psom. Tako ljudi koji su prijatelji s onima na vlasti neće imati nikakve štete i bit će zaštićeni. Eugene kritizira novine koje ne pišu o korupciji, jer ne želi sudjelovati u podmićivanju kao i ostali ljudi. Kevin na putu u Nsukku podmićuje vojnike, on čini ono što ne bi nikad učinio da je Eugene u autu. Kornjača zapravo predstavlja one koji imaju koristi od pohlepe. Djeca se na kraju priče pitaju tko ustvari hrani Psa i njegovu majku, Obiora misli da su to bogati preci. To znači da će preci zaštititi svoju obitelj.

„Često afrički romani nisu odgovarali normama koje su postavili zapadni romani. Chinua Achebe (1973.) navodi da su afrički autori ponekad dobivali

informacije od strane Zapada da afrički romani koje pišu, uopće nisu romani jer nisu odgovarali na tražene pojedinosti određene književne forme koja je nastajala u to vrijeme kao odgovor na tadašnja društvena događanja (npr. uspon kapitalizma).⁶² Roman stalno nastoji unijeti u sebe nešto novo, nastoji se ne ponavljati. Afrički romani prvotno u sebe nastoje unijeti svoju usmenu tradiciju poput romana „Svijet se raspada“ Chinua Achebe.

U Africi se roman javlja sa kolonizacijom, a u Europi postoji već duga tradicija romana:

„Pisana je tradicija u Afriku „uvezena“, a tek pošto je prihvaćena dolazi do njezina voljnog povezivanja s tekovinama usmene tradicije.“⁶³

Autori afričkih romana u svoje romane nastoje unijeti ne samo jezik kolonizatora, već i svoj materinji jezik. Afrički pisci pišu za strane izdavačke kuće u Londonu, Parizu i Lisabonu (usp. Dathorne, 1975: xi). Od kolonijalizma pa sve do danas, engleski jezik je najrašireniji i najprihvaćeniji jezik za pisanje književnosti:

„Također, elementi zapadne književne kritike priznati su kao standard kojim se procjenjuje književnost.“⁶⁴

Sve je to dovelo do velikog utjecaja engleskog jezika na ostale te tako i afričke jezike. Tako mnogi afrički autori upotrebljavaju engleski jezik umjesto vlastitog, ali na takav način da svoju kulturu uvode u usvojeni jezik (engleski):

„U većini afričkih tekstova neke autohtone riječi koriste se bez ikakvog prijevoda. Pisци to rade namjerno kako bi uključili afrička kulturna obilježja u sam tekst te da bi smanjili važnost engleskog jezika. To čine kako bi pokazali svoju neovisnost.“⁶⁵

⁶² <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

⁶³ Švob-Đokić, N.: Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1981. str. 18.

⁶⁴ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

⁶⁵ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

Adichie koristi jezik kako bi izrazila svoje afričko iskustvo. Citirat ću jedan primjer iz „Purpurnog hibiskusa“:

„Niz ulicu se probijao mmuo okružen nekolicionom postarijih muškaraca koji su u ritmu njegova hoda zvonili prodornim zvoncima. Krabulja mu je bila realistična, nacerena ljudska lubanja s upalim očnim dupljama. Za čelo mu je bila zavezana kornjača koja se migoljila. S tijela prekrivenog travom visjela mu je zmija i tri mrtva pileta koji su se ljuljali u ritmu njegova hoda. Mnoštvo uz kolnik žustro je ustuknulo u strahu. Nekoliko se žena okrenulo i odjurilo u obližnja dvorišta.“⁶⁶

Ulomak se odnosi na pojavu Mmuo duha, u njemu saznajemo da nema nikakve veze sa zapadnom kulturom bez obzira na to što je izražen kroz engleski ili bilo koji drugi jezik. Izgled Mmuo duha nas upućuje na Igbo kulturnu tradiciju, bez europeizirane naracije. Sugerira nam se da se samo u Igbo kozmologiji takvo iskustvo može osjetiti bez zapadnih obilježja.

Nadalje u romanu vidimo da djed Nnukwu govori u množini i prisvaja kulturu za sve:

„To je naš agwonatumbe – rekao je djed Nnukwu ponosno gledajući za mmuom koji je prošao pored nas. – On je najmoćniji mmuo u našem kraju i zbog njega se sva okolna sela boje Abbe. Prošle je godine na svetkovini agro agwonatumbe podigao štap, a svi su se drugi mmuoi okrenuli i pobjegli!“⁶⁷

Adichie nam ovdje naznačuje kako su Mmuo duhovi kategorizirani prema hijerarhiji među Igbo narodom. Agwonatumbe stječe poštovanje među ljudima u svijetu duhova, jer njegova pojava pred ljudima pokazuje njegovu moć i autoritet te izaziva strahopoštovanje pred ljudima i drugim Mmuo.

Jezična barijera vidljiva je u slučaju kada se Kambili budi u Abbi, gdje je obitelj otputovala za Božić, a ljudi se međusobno pozdravljaju na sljedeći način:

⁶⁶ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 83.-84.

⁶⁷ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 84.

„Gudu morni. Probudili ste se, a? Jeste li dobro spavali?“⁶⁸

Ovakav pozdrav karakterističan je za nepismen Igbo narod koji ne zna engleski jezik.

Oca Eugenea školovali su misionari te je studirao engleski jezik. On napušta tradiciju svojih predaka i odlučuje javno govoriti engleskim jezikom. O njegovoj prošlosti vrlo malo saznajemo u romanu. On smatra da je kultura kolonizatora jedina valjana, a da ostale (njegova) nije dobra. Odbacuje čak i vlastitog oca Nnukwua zato što ne prihvaća vjeru kolonizatora i jer ne želi naučiti engleski jezik. Eugene ne govori Igbo jezikom ni pred svojom obitelji ni pred drugim ljudima, on se čvrsto odlučio za engleski jezik. Njegova obitelj mora govoriti engleski, jer on tako želi i svi ga moraju slušati. Ostali ljudi koji ga poštuju i koji žele njegovu milost, također se trude govoriti engleskim jezikom. U crkvi se bogoslužja odvijaju na engleskom, što Eugene podržava, dok otac Amadi bogoslužje vrši na Igbo jeziku koji svi razumiju, a to Eugene ne podržava. Eugene želi prikazati sebe kao nekakvog europskog buržuja, on pokazuje svoje bogatstvo, ali ne uživa u njemu, a ni njegova djeca prvotno ne smiju uživati u njemu, ona ne smiju gledati čak ni televiziju, a ni slušati radio. On se ponaša prema svojoj obitelji onako kako su se prema njemu odnosili misionari dok se školovao.

⁶⁸ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 58.

5.2.1. Neprevedene riječi

Neprevedene riječi su mnogobrojne u romanu. Njima Adichie označava autohtonost svoga naroda. Tako Adichie koristi riječi bez da ih prevodi, ona odražava osjećaj nacionalizma i kulturne posebnosti. Ona potiče čitatelja da sam otkrije značenje tih riječi. Te neprevedene riječi daju autentičnost afričkim tekstovima, a sami autori potiču čitatelje time da se više zainteresiraju za sam tekst i njihovu kulturu. Ona nam prikazuje njihove običaje i prošlost kroz njih. Pokazuje nam da se Afrikanci ipak nisu odrekli svoje tradicije i da ona u njima i dalje živi bez obzira na kolonizaciju i koji je jezik službeni (a službeni je engleski).

Adichie koristi neprevedene riječi npr. kada opisuje kako Beatrice Achike uživa u pripremanju obiteljske juhe „ofe nsalu“⁶⁹, koja se priprema od listova povrća. Također, kada Kambili kašlje za vrijeme obroka, njezini roditelji je umiruju i govore joj „zugo“⁷⁰, što znači u redu je. Beatrice Achike se žali na to kako je mogla imati više sinova u braku te govori: „Govorili su čak da mi je netko vezao maternicu ogwuom.“⁷¹ „Ogwu“ u prijevodu znači talisman. Korištenje takvih riječi pomaže nam da vidimo koliko je zapravo afrički jezik bogat. Neke neprevedene riječi su još: „akamu“⁷² (obično napravljen od kukuruza), „ngwo-ngwo“⁷³ (koristi se za pripremu nigerijskog delikatesnog predjela). Naravno, ima još puno neprevedenih riječi.

⁶⁹ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 19.

⁷⁰ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 19.

⁷¹ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 24.

⁷² Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 42.

⁷³ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 34.

5.3. Religija i tradicija

U romanu možemo Adichie suprotstavljati kršćansku religiju i tradicionalnu afričku religiju. Kršćanstvo je došlo s kolonizatorima te je ono postalo sastavni dio afričkog naroda. Adichie stvara jedinstveni lik Eugenea Achikea koji je potpuno posvećen kršćanskoj religiji. Tako je strana religija postala osnovni dio kulture u Nigeriji. Religija se simbolički predstavlja kao kultura i način života jednog naroda.

Mmuo je božanstvo koje zauzima središnje mjesto u Igbo kozmologiji i kulturi. Adichie čak i katoličke figurice u tekstu predstavlja hibridno u smislu čuvara. „U romanu se pokušava stvoriti fetiš na objekt koji je povezan s predkolonijalnim diskursom, ali koji je sjedinjen s crkvom i europskom kulturom te je integriran u svjetsku modernost.“⁷⁴ Figurice su duhovi koji štite mamu (Beatrice) te su hibridne u afričkom katoličkom domu. One su bile izložene na namještaju (etažeri), a Eugene ih je oskrvnuo i mora biti kažnjen. Suočavaju se afrička i europska kultura. Tako je otac Eugene prikazan kao karikatura kršćanske vjere. Postoji mnogo europskog utjecaja u Eugeneovoj psihi, jer npr. jedino on ne želi kršćanske pjesme pjevati na Igbo jeziku, on ne želi da njegova djeca govore Igbo jezik u javnosti. Tako je jednom teta Ifeoma o Eugeneu rekla:

„Tatina sestra, teta Ifeoma, jednom je rekla kako je tata pravi proizvod kolonijalizma.“⁷⁵

Roman u potpunosti odbacuje ideje bijelog katoličkog svećenika (oca Benedikta). To odbacivanje možemo protumačiti kao odbacivanje strane kulture na afričkom području. Njegovo shvaćanje katoličanstva dovodi do „ispiranja mozga“ oca Eugenea i tjera ga da prihvati stranu kulturu.

⁷⁴ <https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

⁷⁵ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 18.

Osim kršćanske religije, Afrikanci imaju vlastiti način pružanja molitve. To je jedna od afričkih tradicija. Kambili prisustvuje molitvi djeda Nnukwua koja je trebala umiriti bogove zemlje, to je ujedno afrička tradicija. Navodim molitvu djeda Nnukwua:

„Chineke. Zahvaljujem ti na ovom novom jutru! Zahvaljujem ti na suncu što izlazi. Chineke! Nikoga nisam ubio, nikome oteo zemlju, niti počinio preljub. Chineke! Želio sam drugima dobro. Pomagao sam onima koji nemaju ništa onime što su moje ruke prištedjele, koliko god to malo bilo. Chineke! Blagoslovi me. Daj da pronađem dovoljno hrane da utažim glad. Blagoslovi moju kći Ifeomu. Daj joj dovoljno za njezinu obitelj. Chineke! Blagoslovi moga sina, Eugenea. Neka njegovu blagostanju sunce nikada ne zađe. Poništi prokletstvo koje su na njega bacili. Chineke! Blagoslovi djecu moje djece. Neka ih tvoje oči prate, odvrćaju od zla i usmjeravaju prema dobrome. Chineke! Neka bude dobro onima koji drugima žele dobro. Neka onima koji drugima žele loše, bude loše.“⁷⁶

Postoji razlika između oca Benedikta i oca Amadija. Otac Benedikt je bijelac koji se pridržava europskih običaja. Otac Eugene prihvaća sve što otac Benedikt kaže te tako odbija svoju tradiciju. On koristi svoju vjeru kako bi opravdao kažnjavanje svoje djece. Otac Amadi je afrički svećenik koji spaja katolicizam s Igbo tradicijom. On je moderni afrički čovjek koji je kulturno svjestan, ali je i pod utjecajem kolonijalne povijesti svoje zemlje.

Kambilina vjera prerasta granice jedne religije. Ona uživa u ljepoti molitve i Biblije, ali i obitelji i prirode. Kambili misli da je Bog svuda i da se može pojaviti u obliku osmijeha u njezinoj obitelji. Ona poštuje svoje pretke. Jaja i Amaka odbacuju svoju vjeru, jer je povezana s ocem Eugeneom i neokolonijalizmom.

⁷⁶ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 156.-157.

5.4. Društveno-politički život

Pripovjedačica komentira društveno-politički sustav Nigerije, tako navodi da su političari pokrali javne fondove, a taj su novac stavljali na račune stranih banaka te su time oštetili narod:

„Naravno, rekao nam je tata, političari su pokvareni i Standard je objavio mnogo priloga o vladinim ministrima koji pohranjuju novac na inozemne bankovne račune, novac namijenjen učiteljskim plaćama i izgradnji cesta. No nama Nigerijcima ne treba vojska na vlasti, treba nam obnova demokracije.“⁷⁷ Pripovjedačica nam također prikazuje zajednički afrički način života, što se najbolje vidi u vrijeme Božića. Pokazuje nam kako je dobro dijeliti s drugima te kako se hrana dijeli svima kojima je potrebna:

„Govorile bi kako žele da se mama odmori od gradskog stresa. Svake su godine sa sobom kući odnosile ostatke – debele komade mesa, rižu i grah, boce bezalkoholnih pića, Maltinovog soka i piva. Uvijek smo stizali spremni da za Božić nahranimo cijelo selo, uvijek smo bili toliko opskrbljeni da nitko tko uđe ne ode, a da nije pojeo i popio dovoljno da osjeti ono što je tata nazivao razumnom razinom zadovoljenja.“⁷⁸

Politika Nigerije i unutarnja drama obitelji Achike su isprepleteni. U „Purpurnom hibiskus“ javlja se državni udar koji dovodi do vojne vlasti. Otac Eugene i njegove novine („Standard“), kritiziraju korupciju koju je uveo vođa kojeg ljudi nisu izabrali. No, Eugene je zapravo diktator u vlastitom domu. On se iživljava na svojoj djeci kada nešto ne naprave kako je on zamislio. Poslije smrti Adea Cokera, Eugene je toliko mučio svoju kćer Kambili, da je ona završila u bolnici u kritičnom stanju. Možemo reći da nasilje izaziva nasilje. Kambili i Jaja su svjedoci prosvjeda i uznemiravanja. Dolaskom u Nsukku oni sudjeluju u političkoj raspravi sa sinom tete Ifeome Obiorom. Rasprava se

⁷⁷ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 28.

⁷⁸ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 56.-57.

odnosi na Sveučilište, profesori ne dobivaju plaće, a struja često nestaje. Medicinski radnici štrajkuju, a cijene rastu. Kambili i Jaja razumiju svoje rođake, tako osobno postaje političko, ali i obrnuto.

Roman kritizira društvo izlažući oblik vladine nejednakosti prema ljudima. Način na koji vojnici tretiraju jezični metaforični „hibiskus“, koji je simbol nevinosti i slobode, je dirljiv. Pronicljivost izražena u strukturu izraza „otrgnuli“ pokazuje asimetričnost moći i „kamionet preput dolara“ služi za primjer vojne moći:

„No čas su i vladini službenici, dvojica muškaraca u crnim sakoima koji su nedavno navratili, na odlasku otrgnuli jednu granu hibiskusa. Došli su u kamionetu s registarskim oznakama savezne vlade i parkirali uz grmove hibiskusa. Nisu se dugo zadržali. Poslije mi je Jaja ispričao da su došli podmititi tatu i da je čuo kako kažu da im je kamionet prepun dolara. Nisam bila sigurna da ih je Jaja dobro čuo. Ali sam i dugo nakon toga katkad o tome znala razmišljati. Zamišljala sam kamionet pun svežanja stranog novca i pitala se jesu li novac stavili u više malih kartonskih kutija ili jednu veliku, onakvu u kakvoj je stigao naš hladnjak.“⁷⁹

Vidimo i problem nedostatka vode u većini dijelova zemlje:

„Kod nas ima vode samo ujutro, o di egwu. Zbog toga ne puštamo vodu poslije mokrenja nego samo kad imamo što isprati. Katkad, kad nemamo vode nekoliko dana zaredom, samo spuštamo dasku dok se svi ne izredaju, a onda sve isperemo jednom kantom vode. Tako štedimo – teta Ifeoma se tužno smješkala.“⁸⁰

To je nehigijenski i govori o situaciji u zemlji. Adichie kroz Kambili opisuje i nedostatak goriva u zemlji u kojoj ima velikih zaliha nafte, a naftu zapravo daje drugim narodima:

⁷⁹ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 14.-15.

⁸⁰ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 115.

„Jesi li sigurna da imamo dovoljno goriva u autu? – upitao je Obiora. – Sigurno imamo dovoljno za vožnju po kampusu. Nadam se da će gorivo stići idući tjedan jer ću u protivnom morati pješke na predavanja kada počne akademska godina.“⁸¹

U poglavlju *Neokolonijalizam* već je objašnjeno što se događa s naftom u Nigeriji te kako velike korporacije potkupljuju vlasti kako bi mogle eksploatirati naftu. Oni koji su protiv takvog iskorištavanja i bune se protiv vlasti, u romanu to su Eugene i Ade Coker, korporacije ih prvo podmićuju, a ako odbiju mito velika je vjerojatnost da će ih ubiti, a u romanu ubijaju Adea Cokera. Velike korporacije potkupljuju vlasti i vojsku u Nigeriji te ih vojska jedine i sluša. Česti izljevi nafte uništavaju šume, vodu i sve što se nalazi u blizini naftnih crpilišta:

„Nakon što je krajem 2014. došlo do naglog pada cijene barela nafte na oko 60 dolara, gospodarstva Rusije, Venezuele i Nigerije postala su najvećim gubitnicima. Tako je Nigerija zbog pada cijena nafte smanjila proračun za 2015. godinu za tri milijarde dolara odnosno 12%. Isto tako, naftna kriza je rasplamsala vjerske sukobe i dovela do nasilja te je stvorila paradoks da Nigerija čak uvozi naftu iz Venezuele i Velike Britanije. Razlog tome su naftne rafinerije koje su nakon godina zanemarivanja (a potpomognute sveprisutnom korupcijom), u takvom stanju da jedva funkcioniraju.“⁸²

Paradoks je u tome što je Velika Britanija bila kolonizator Nigerije i što je dobila naftu od Nigerije, a sada vidimo da neokolonijalizam i dalje vlada. Samom državom, a i njezinim gospodarskim sustavom upravlja netko drugi. To su naftne korporacije i njihove države koje su im ujedno i vlasnici.

⁸¹ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 121.

⁸² https://hr.wikipedia.org/wiki/Gospodarstvo_Nigerije#Gospodarstvo

5.5. Nasilje i moć

Nasilje prožima cijeli roman dok gledamo Eugenea kako se ponaša prema svojoj obitelji, on kažnjava cijelu obitelj. Ekstremno nasilje vidimo u smrti Adea Cokera i premlaćivanja Kambili. Adea je ubila vlastita vlada, a Kambili je skoro ubio njezin otac Eugene. Eugene i vlada bi trebali štiti ljude, ali ovdje vidimo da oni to ne čine i da su ustvari korumpirani. Kambili sanja da je njezin otac raznesen bombom pred njom (poput Ade Cokera koji je raznesen pred svojom obitelji). Ovo je zapravo neobičan san, ali njezino iskustvo čini ovaj san sasvim normalnim. Na dan smrti Ade Cokera pada puno kiše, što bi moglo predstavljati tugu nakon njegova ubojstva.

Već prva rečenica u romanu pokazuje nasilje koje se odvija zbog fanatične vjere:

„Kod kuće se sve počelo raspadati kada moj brat Jaja nije otišao na pričest, zbog čega je tata zavitlao svoj teški misal preko sobe i razbio figurice na etažeri.“⁸³ Strogi katolicizam njezina oca je samo jedna od tiranija s kojom se Kambili mora nositi.

Zlostavljanje djece je kršenje ljudskih prava te ostavlja negativan psihološki učinak na njih. Nakon što prežive takvo traumatsko iskustvo, djeca obično osjećaju nesigurnost i nepovjerenje prema ljudima. Tako su i kolonizatori ostavili negativan učinak na kolonizirani narod, jer su im na nasilan način preoteli zemlju i resurse te su porobljavali ljude. U romanu Eugene je fizički povrijedio svoju djecu Kambili i Jaju, a oni žive u stalnom strahu od njegovih nasilnih napada. Najveći napad Kambili trpi kada Eugene otkrije sliku djeda Nnukwua u svojoj kući, a Kambili ju pokušava zaštititi:

„Ustaj! – ponovi tata. Ostala sam nepomična. Počeo me udarati. Metalne kopče na njegovim papučama pekle su me kao ujedi golemih komaraca.

⁸³ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 9.

Govorio je bez prestanka, nekontrolirano, mješavinom igboa i engleskog nalik na meko meso i šiljate kosti. Sklupčala sam se čvršće oko komadića slike; bili su meki poput paperja. Još uvijek se na njima osjećao metalni miris Amakine palete. Peckanje je postalo bolnije, više nalik ugrizima jer mi je kovina sada udarala u ogoljelu kožu bokova, leđa, nogu. Udarci. Udarci. Udarci. Moguće je da me tada već šibao remenom jer mi se metalna kopča učinila preteškom.⁸⁴

Kambili pada u nesvijest te je hospitalizirana kao rezultat napada svog oca. Tako Jaja ima deformirani prst kao dokaz napada Eugenea:

„S deset godina nije odgovorio na dva pitanja na ispitu iz vjerunauka pa nije proglašen najboljim od svih pripravnika za prvu pričest. Tata ga je odveo na kat i zaključao vrata. Jaja je izašao u suzama pridržavajući ljevicu desnicom, a tata ga je odvezao u Bolnicu svete Agneze.“⁸⁵

Eugene predstavlja moć i vlada nad svojom obitelji. On je poput tiranina. Obitelj ga se nastojala riješiti, što je majka na kraju i uspjela. Tako se i Nigerijci žele osloboditi loše politike. Ironija je u tome što Adichie koristi Eugenea kao strogog čuvara službene vladine politike. Njegov časopis „Standard“ stoji kao jedini opozicijski časopis koji komentira i kritizira vojne programe protiv ljudi i politike. On čak djeluje i pod zemljom kada vojni diktatori zabranjuju medije. Propast je počela kad je Ade Coker, urednik novina, dobio pismo-bombu i umro. Demokracija ne postoji. Vlada kontrolira sve, hrana i gorivo u Nsukki su tako ograničeni. Vojnici koriste nasilje kako bi zastrašili ljude. Tako i Eugene koristi nasilje nad svojom obitelji kako bi ga ona slušala.

Odnos moći Adichie je pokazala kroz Kambili u prikazu siromaštva:

„Ulični prodavači obrušili su se na naš auto pritišćući kuhana jaja, pečene indijske oraščiće, vodu u boci, kruh, okpu i agidi o svaki prozor na vozilu ponavljajući: „Kupite od mene, o, dobro ću vam prodati.“ Ili: „Pogledajte me,

⁸⁴ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 196.

⁸⁵ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 137.-138.

ja sam onaj koga tražite.“ Premda je tata kupio samo kruh i okpu omotanu u vruće listove banane, svakom je prodavaču dao novčanicu od dvadeset naira, a njihovi opetovani uzvici „Hvala, gospodine, Bog Vas blagoslovio“ odjekivali su mi u ušima dok smo se udaljavali od njih i približavali Abbi.“⁸⁶

Također je i moć religije važna za sve likove:

„Dok smo se vozili kući, tata je govorio glasno kako bi nadglasao Ave Mariju. – Sada sam savršeno čist, svi smo savršeno čisti. Da nas Bog sada pozove, išli bismo ravno u raj. Ravno u raj. Ne bismo trebali biti pročišćeni u čistilištu.“⁸⁷

Veliku moć, kao što je već u prethodnim poglavljima spomenuto, imaju multinacionalne kompanije koje eksploatiraju naftu, a većina njih je u vlasništvu Velike Britanije, što nam pokazuje da ona i dalje ima moć u Nigeriji:

„Ekonomsko djelovanje velikih multinacionalnih kompanija i dugovi Trećeg svijeta osiguravaju očuvanje verzije ekonomske kolonijalne moći nad zemljama koje same po sebi nisu ekonomski održive, te su stoga i dalje pod vlašću – što vidljivom, što nevidljivom – bogatijih zapadnih sila.“⁸⁸

⁸⁶ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 55.

⁸⁷ Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007., str. 102.

⁸⁸ Wisker, G.: *Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti*, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 37.

5.6. Feminizam

Adichie nam na vješt način u romanu problematizira feminističke ideje:

„Mnoge su crne, azijske i postkolonijalne žene tvrdile da je feminizam uglavnom bjelačka, zapadnjačka konstrukcija slijepa na svakodnevno iskustvo rase i ekonomskih nedaća koja osim toga stvara i stanovite pretpostavke o majčinstvu, seksualnim i spolnim odnosima, kao i sposobnosti ili želji žena da posegnu za ironijom ili da progovore kritički.“⁸⁹

U pokušaju da se oslobode muške dominacije i da poboljšaju svoj položaj u društvu, žene su se organizirale u društveno-političke skupine. To se kasnije pretvorilo u feminističke pokrete. Kroz taj proces nastoje se emancipirati i osigurati postizanje jednakog društvenog statusa s muškarcima:

„Feministicom, odnosno feministom se može nazvati svatko tko svoja razmišljanja i djelovanja usmjerava prema redefiniranju i repozicioniranju uloga muškaraca i žena, odnosno svaka osoba koja preispituje tradicionalne spolne, rasne, etničke i klasne uloge. Iako postoje razlike u shvaćanju feminizma, zajedničko je vjerovanje da žene trebaju imati jednak položaj kao i muškarci. Feministi/ice nastoje razotkriti uzroke nejednakosti i potaknuti promjene u strukturi društva koja „proizvodi“ nejednakost među spolovima. Najopćenitije možemo reći da je feminizam pokret koji je usmjeren na borbu za prava žena i jednakost spolova.“⁹⁰

„Feminizam nije dobro prihvaćen u Africi, a žene koje se udružuju s tim pokretom smatraju se radikalnima i protive se afričkim normama i tradicijama.“⁹¹ „Purpurni hibiskus“ se može smatrati radikalnim, s obzirom na

⁸⁹ Wisker, G.: Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010., str. 114.

⁹⁰ Mušanović, M., Vrcelj, S.: Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!, Hrvatsko futurološko društvo, Rijeka, 2011., str. 13.-14.

⁹¹ <https://www.ajol.info/index.php/afrrrev/article/viewFile/67356/55445>

metodu koju je protagonistica upotrijebila za oslobađanje. Za ugnjetavanje žena feministice krive patrijarhalni sustav:

„Glavnim krivcem ugnjetavanja žena određuju patrijarhalni sustav koji je obilježen muškom dominacijom nad ženama u domaćinstvu i svim institucijama moći. Radikalne feministice prosvjeduju protiv nasilja nad ženama, silovanja, pornografije i prostitucije.“⁹²

„Iako je istina da su žene potlačene, dehumanizirane i suočene s različitim oblicima okrutnosti u rukama muškaraca, ovaj feministički okvir jednako prepoznaje određene pozitivne aspekte patrijarhalnih društava koje potiču mirni suživot između muškaraca i žena. Žene u Africi smatrane su ljudskim bićima druge klase. Njihovi životi okrenuti su isključivo prema rađanju, majčinstvu te one prihvaćaju svoj ropski status.“⁹³ Ugnjetavanje žena nije neobično samo za Afričku ženu. To je svjetski fenomen s kojim su se žene stalno borile. Žensko dijete je pod kontrolom, oca, muža, a dalje i sinova pa se stalno nalazi u patrijarhalnom društvu.

U romanu su prikazana strašna društvena okruženja u kojima žene žive. Situacije koje žene prolaze u romanu „Purpurni hibiskus“ izgledaju skoro nemoguće, ali to su stvarne životne priče koje su preoblikovane kako bi probudile svijest društva. Ovaj roman optužuje stavove i nasilno ponašanje muškaraca prema ženama i djeci za koje se treba brinuti i voljeti. „Feminizam je pokret koji teži okončanju ugnjetavanja žena.“⁹⁴ Pasivnu i poslušnu ženu zamjenjuje snažna i hrabra žena koja je spremna preuzeti svoju sudbinu u svoje ruke i odlučiti o vlastitoj sudbini (usp. Palmer, 1983: 39). „Patrijarhalna društva

⁹² Mušanović, M., Vrcelj, S.: Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!, Hrvatsko futurološko društvo, Rijeka, 2011., str. 44.

⁹³ <https://www.ajol.info/index.php/afrev/article/viewFile/67356/55445>

⁹⁴ <https://www.ajol.info/index.php/afrev/article/viewFile/67356/55445>

nisu napadnuta jer prihvaćaju činjenicu da je patrijarhalna orijentacija temeljna u društvu⁹⁵:

„Neke socijalističke feministkinje slagale su se s patrijarhalnom teorijom te su gledale na patrijarhat i društvene klase kao na dualni sustav ugnjetavanja žena. Druge su smatrale da je patrijarhalna teorija nepotrebna i nedostatna kao opravdanje za ugnjetavanje žena i pogubna za razvijanje solidarnosti između žena i muškaraca u borbi za ženska prava, objašnjavajući kako je ugnjetavanje žena biološki određeno.“⁹⁶

„Ženama se uskraćuju mnoga prava i privilegije jer se ponekad smatraju drugim ljudskim bićima, a tradicionalna uvjerenja i mitovi osiguravaju da se ona trajno smjesti u sekundarno mjesto. Vjeruje se da žena u afričkom društvu nema nikakvu vrijednost ili čast izvan braka te bez obzira na razinu ženskog postignuća, ona je u vlasništvu njezina oca ili muža. Tako žena ostaje kulturno nevidljiva u društvu u kojem dominira muškarac.“⁹⁷ Kada djed Nnukwu u „Purpurnom hibiskusu“ izrazi žaljenje što je dopustio Eugeneu da slijedi misionare i sada živi u palači, a sin poriče njegove osnovne potrebe, Ifeoma ga podsjeća da je i ona slijedila misionare, ali ga nije napustila kao Eugene. Usprkos Ifeominim nastojanjima da zadovolji potrebe svoje obitelji i oca, Nnukwu joj govori da se ona kao žena ne računa. On ne shvaća da su postignuća sva ista, bilo od žena ili muškaraca. Shvaćanje da žena mora imati mnogo muških sinova kako bi se kulturuloški vrednovala, čini Beatrice nesigurnom. Stanovnici sela vjeruju da čovjek poput Eugenea s takvim bogatstvom i položajem u društvu ne smije imati samo dvoje djece. To uvjerenje doprinosi Beatricinoj traumi nakon drugog pobačaja. Muškarci koji počinu te zločine većinom su vrlo religiozni. Eugene je religiozni fanatik, on koristi svoje novine

⁹⁵ <https://www.ajol.info/index.php/afrrrev/article/viewFile/67356/55445>

⁹⁶ Mušanović, M., Vrcelj, S.: Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!, Hrvatsko futurološko društvo, Rijeka, 2011., str. 42.

⁹⁷ <https://www.ajol.info/index.php/afrrrev/article/viewFile/67356/55445>

(„Standard“) kako bi podržao aktivnosti vezana za ljudska prava. On je strog i autoritaran prema svojoj obitelji. Eugene je hrabar i velikodušan građanin koji dobiva priznanje od lokalnih i međunarodnih organizacija, no ipak je tiranin u svojoj kući. On onesposobljava one koje voli.

Zanimljivo je vidjeti kako je otac Eugene između dva ženska lika, s jedne strane između čvrste i ustrajne žene Beatrice, a s druge strane otvorene i slobodne tete Ifeome. Također, Sisi, služavka u kući, zaposlena je kako bi nabavila otrov koji se koristi za ubojstvo Eugenea:

„Možemo pronaći da je feminizam teorija i praksa, pokret i teorija, ideologija, osobno uvjerenje, pojmovni okvir, skup različitih aktivnosti radi unaprjeđenja položaja žena.“⁹⁸

Postoje i pozitivni muški likovi koji su doprinijeli dobrobiti ženskog roda. Oni štite žene od socijalnih nepravdi, liječe ih s ljubavlju i brigom te im pružaju emocionalnu podršku kao jednaki partneri. Jaja, iako je sam žrtva svog oca, brine se za svoju majku Beatrice i svoju mlađu sestru Kambili u „Purpurnom hibiskusu“. Kad Jaja otkrije da je njegova majka Beatrice trudna, on izražava svoju zabrinutost za nerođeno dijete i za svoju majku. On planira zaštititi nerođeno dijete od svog oca, ali to ne uspijeva. Tijekom Jajina i Kambilina posjeta Nsukki, Jaja primjećuje snažnu potporu koju Obiora, prvi sin, pruža svojoj majci Ifeomi nakon smrti njihova oca. Tako Jaja govori Kambili:

„Trebao sam se brinuti za mamu. Vidi kako Obiora nosi cijelu obitelj tete Ifeome na svojim ramenima, a ja sam stariji od njega. Trebao sam se brinuti za mamu.“⁹⁹

Jajina želja da zaštititi majku i sestru od očeve okrutnosti dovodi do toga da preuzima majčinu krivnju za ubojstvo oca. Beatrice je željela prekinuti Eugeneovo ugnjetavanje te mu je zato svaki dan u čaj stavljala otrov. Eugene

⁹⁸ Mušanović, M., Vrcelj, S.: Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!, Hrvatsko futurološko društvo, Rijeka, 2011., str. 13.

⁹⁹ Adichie N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 265.

umire u svom uredu. Obdukcijom je otkriven uzrok njegove smrti. Policija dolazi u kuću, a Jaja preuzima odgovornost i odlazi u zatvor. On se odriče udobnosti svog doma kako bi spasio svoju majku Beatrice od zatvora. Zato je Kambili uvijek poštovala Jaju, jer ih je on štitio kako je mogao:

„Nikada neće povjerovati da je učinio dovoljno i nikada neće razumjeti kako ne mislim da je trebao učiniti više.“¹⁰⁰

Adichie pokazuje i istražuje kako su žene podcijenjene, ponižene, druga klasa, ali one prihvaćaju muške izazove. Ona o tome govori više puta u romanu: „Uzeo je misal i zavitlao ga preko sobe prema Jaji. Jaju je posve promašio, ali je pogodio staklenu etažeru koju je mama često brisala. Misal je razbio najvišu policu, srušio na tlo bež keramičke figurice balerina u raznim akrobatskim položajima, pa sletio na njih. Bolje rečeno, sletio je na njihove krhotine.“¹⁰¹

Žene se općenito smatraju poslušnima i slabima u društvu gdje dominiraju muškarci. U „Purpurnom hibiskusu“ žene naporno rade na raskrinkavanju tog mita dokazujući svoju sposobnost, bez obzira na prepreke s kojima se suočavaju. Eugeneova sestra Ifeoma je hrabra, vrijedna, ekonomski neovisna i snažna žena. Iako su ju članovi obitelji njezina muža pritiskivali, ona nije uzrujana. Ifeoma je i odvažna jer Eugeneu govori o njegovom nepravednom postupanju prema njihovom ocu. Nakon smrti Nnukwua, Eugene odbija organizirati pokop jer je Nnukwu bio tradicionalist. Ifeoma se tako sama brine za pokop iako je žena u patrijarhalnom društvu.

U patrijarhatu muškarac je uvijek pobjednik, a žena ili je pasivna ili ne postoji (usp. Moi, 2007: 149). U romanu vidimo da je Beatrice u početku pasivna, ali na kraju ipak odlučuje nešto poduzeti što dovodi do ubojstva muža Eugenea. Teta Ifeoma nije pasivna, ona se bori za svoja prava te radi na sveučilištu.

¹⁰⁰ Adichie N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 278.

¹⁰¹ Adichie, N. C.: Purpurni hibiskus, Profil International, Zagreb, 2007., str. 12.

Ona dokazuje da žena može preuzeti odgovornost kada se muškarci odreknu svojih odgovornosti. Kambili misli da su razni poslovi nakon očeve smrti dobro organizirani. Ona zna da je odgovornost za donošenje odluka na njoj, zbog toga što joj je brat Jaja u zatvoru, a majka Beatrice mentalno nestabilna. U početku se činila slabom, ali kasnije je naučila upravljati poslovima. Beatrice se osjeća nesigurno izvan Eugeneova doma i skriva se iza identiteta svog muža, ali u jednom trenutku odlučuje promijeniti svoj život. Ona se odlučuje odvažiti i potvrditi kao majka u kući.

„Hlače su u tradicionalnim afričkim društvima kulturno shvaćene kao muška odjeća.“¹⁰² Eugene je naučio Kambili da nosi samo duge suknje i reže joj nokte sve do mesa. U Nsukki kod tete Ifeome, prvi put je nanijela ruž i obukla kratke hlače koje je posudila od Amake. Iako joj je to isprva čudno, na kraju prihvaća svoj novi izgled. Ifeoma i Amaka nastavljaju nositi ruževe i kratke hlače bez obzira na Eugeneovu ponudu da će im pomoći ako ih prestanu nositi. Neke žene smatraju da je odjeća mjerilo ženskog samopouzdanja.

Pozitivni stavovi prema ženama, kao što je prikazano u likovima oca Amadija, Ifediora i Jaje pomoći će ženama u društvu. Ako muškarci gledaju na žene kao na partnere u napretku i na svjesno nastojanje da promijene svoje negativne stavove, društvo će za njih biti bolje.

¹⁰² <https://www.ajol.info/index.php/afrev/article/viewFile/67356/55445>

6. ZAKLJUČAK

Autorica romana „Purpurni hibiskus“ Chimamanda Ngozi Adichie pokazuje nam da se svi suočavamo s istim ili sličnim problemima bez obzira na to gdje živimo.

Kambili u Nsukki pronalazi utočište i slobodu, a Adichie se školovala u Nsukki. Cijeli roman pratimo kroz oči Kambili, ona je pripovjedačica, ali je ujedno i sam lik, to nam pokazuje da je priča nepouzdana. Ona demokratski stav stječe u Nsukki kod tete Ifeome. Adichie je ovim romanom i njegovom složenom strukturom uspjela zainteresirati čitatelje.

U romanu Kambili se razvija od introvertirane pa sve do samouvjerene mlade žene. Kroz njezin lik vidimo posljedice postkolonijalizma i/ili nekolonijalizma. Ona usvaja različite kulture (kulturu djeda Nnukwua i tete Ifeome, ali i kulturu svog oca Eugenea). Kambili i Jaja traže vlastiti identitet u zemlji u koju su kolonizatori donijeli vlastitu kulturu, a sa njima se i Nigerija razvija kao samostalna država i vraća se svojim korijenima.

Hibridnost je često korištena u postkolonijalnom diskursu, a odnosi se na miješanje različitih kultura i identiteta, ali i na njihovo spajanje. Tako Kambili dvoji između tradicionalizma i modernizma te je ona hibridna osoba u romanu jer se u njoj spajaju dvije kulture. Stanje u Nigeriji je loše zbog stalnih sukoba oko nafte i zagađenja tla i vode te postojanja sve više siromašnih i gladnih ljudi. Korumpirana vlast u Nigeriji prisutna je i u romanu.

Usmena tradicija je vrlo bitna u romanu. Usmena priča služi odgoju i zabavi. Priču djeda Nnukwua o Kornjači i Psu možemo poistovjetiti s vladom u Nigeriji, ona pogrešno usmjerava novac (u vlastite džepove). Autori afričkih romana u svoje romane nastoje unijeti uz jezik kolonizatora i svoj materinji jezik. Adichie ne prevodi neke riječi, što daje osjećaj nacionalizma i kulturne posebnosti i pokazuje da se Afrikanci ipak nisu odrekli svoje tradicije.

Religija se u romanu simbolički predstavlja kao kultura i način života određenog naroda. Otac obitelji Eugene Achike je karikatura kršćanske vjere. On koristi vjeru kako bi opravdao kažnjavanje svoje obitelji. Roman tako odacuje stranu kulturu na afričkom području.

U romanu državni udar dovodi do vojne vlasti, tako je i Eugene diktator u vlastitom domu. Roman kritizira društvo i vladinu nejednakost prema ljudima. Velike korporacije eksploatiraju naftu i potkupljuju vlasti. Česti izljevi nafte uništavaju okoliš u Nigeriji.

Nasilje nad djecom je kršenje ljudskih prava i ostavlja negativan i dugotrajan psihološki učinak na njih. Obitelj se nastojala riješiti Eugenea, što je na kraju i uspjela, a tako se i Nigerijci žele osloboditi loše politike.

Adichie nam je pokazala kako su žene podcijenjene i ponižene, ali prihvaćaju muške izazove. Za ugnjetavanje žena feministice krive patrijarhalni sustav, a radikalne feministice prosvjeduju protiv nasilja nad ženama. Feministi i feministice nastoje razotkriti uzroke nejednakosti i potaknuti promjene. Roman „Purpurni hibiskus“ optužuje stavove i nasilno ponašanje muškaraca prema ženama i djeci. Žene se smatraju poslušnima i slabima u društvu gdje dominiraju muškarci, a u „Purpurnom hibiskusu“ žene takvo mišljenje nastoje pobiti.

SAŽETAK

Neocolonialism in the novel „Purple hibiscus“ Chimamande Ngozi Adichie

U završnom radu najviše sam se bavila utjecajem postkolonijalizma i neokolonijalizma na Nigeriju, ali i na likove u romanu „Purpurni hibiskus“. Roman ima značajke Bildungsromana te ga takvim možemo i smatrati. Usmena književnost je vrlo bitna, jer nam ona svjedoči o načinu života koji nije nigdje zapisan. Zato je vrlo važno biti u doticaju sa vlastitom kulturom kako bi imali što više informacija o svojoj povijesti. Roman je izvorno napisan na engleskom jeziku, što ne treba čuditi zbog njegove rasprostranjenosti. No, „Purpurni hibiskus“ zadržava svoju autohtonost kroz neprevedene riječi koje se pojavljuju. Upoznajemo se i sa afričkom kulturom koja je drugačija od „naše“, ali svi imamo slične probleme i ciljeve. Ovdje je kršćanska religija prikazana vrlo fanatično kroz lik Eugenea, jer on koristi religiju kako bi opravdao nasilje koje čini nad svojom obitelji. Još uvijek je društvo patrijarhalno, što ne bi trebao biti, a zbog toga se u romanu pojavljuje feminizam. On nam govori o ravnopravnosti muškaraca i žena te se zalaže za prava žena i njihov bolji položaj.

Ključne riječi: Bildungsroman, postkolonijalizam, neokolonijalizam, usmena književnost, engleski jezik, afrička tradicija, kršćanska religija, nasilje, feminizam

LITERATURA

- Achebe, C.: *Morning Yet on Creation Day*, New York, Doubleday, 1973.
- Adichie, N. C.: *Purpurni hibiskus*, Profil International, Zagreb, 2007.
- Aschroft, J., Griffiths, Tiffin: *The Empire Writes Back*, London i New York, Routledge, 1989.
- Bhabha, Homi K.: *The Location of Culture*, London, Routledge, 1994.
- Burzyńska, A., Markowski, P. M.: *Književne teorije XX veka*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- Cvjetičanin, B.: *Roman i afrička zbilja*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
- Dathorne, O. R.: *African Literature in the Twentieth Century*, University of Minnesota Press, 1975.
- Grdešić, M.: *Uvod u naratologiju*, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015.
- Glavaš, Z.: *Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorija*, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Vol. 4, No 4, 2012., str. 75-82
- Jacobs, J., Krause, M.: *Nemački obrazovni roman. Historija žanra od XVIII do XX veka* u Reč, Beograd, 2000., str. 379-398
- Lešić, Z.: *O postkolonijalnoj kritici, o Edwardu Saidu i o Drugima*, u: *Novi izraz*, br. 7., zima 1999., Sarajevo: P.E.N. centar Bosne i Hercegovine, 1999., str. 2-17
- Loomba, A.: *Colonialism/Postcolonialism*, London i New York, Routledge, 2005.
- Moi, T.: *Seksualna/tekstualna politika: feministička književna teorija*, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007.
- Mušanović, M., Vrcelj, S.: *Kome još (ne) treba feministička pedagogija?!*, Hrvatsko futurološko društvo, Rijeka, 2011.

Palmer, E.: *The Feminine Point of View in Buchi Emecheta's The Joys of Motherhood*; Africa Literature Today 13., ed. Eldred Durosimi Jones, New York: Holmes and Meier, 1983., str. 38-55

Peleš, G.: *Tumačenje romana*, Zagreb, ArTresor Naklada, 1999.

Raše, T.: *Ignoriranje prostora – postkolonijalna teorija i globalizacijski trendovi*, Sveučilište u Zagrebu, 2008.

Švob-Đokić, N.: *Putovi afričke književnosti: razvoj u afričkoj književnosti*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1981.

Wisker, G.: *Ključni pojmovi potkolonijalne književnosti*, Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2010.

Internetski izvori:

<http://iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol13-issue1/B01310816.pdf>

(3. 4. 2019.)

<https://www.ajol.info/index.php/laligens/article/view/130209/119778>

(3. 4. 2019.)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43384> (22. 3. 2019.)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49693> (22. 3. 2019.)

<https://www.chimamanda.com/book/purple-hibiscus/> (11. 6. 2019.)

https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/16540/1/Tunca_Adichie_ETC.pdf

<https://www.mvinfo.hr/clanak/ng-g-wa-thiong-o-ne-placi-dijete> (11. 6. 2019.)

https://academicjournals.org/article/article1411488985_Meher.pdf

(13. 6. 2019.)

<http://www.languageinindia.com/march2016/dhivyahibiscus1.pdf>

(14. 6. 2019.)

https://hr.wikipedia.org/wiki/Gospodarstvo_Nigerije (17. 6. 2019.)